

“ISLAMOPHOBIA” KONUŞMALARI

Aralık 2007- Kasım 2008

Sunum

Hans Koechler
Saied Reza Ameli
Shenaz Bunglawala

Hazırlayan

Sevinç Alkan Özcan

Tercüme

Melahat Yalçın
Talha Üstündağ
Gölnur Kılıçoğlu

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Küresel
Araştırmalar
Merkezi

BİLİM VE SANAT VAKFI

Küresel Araştırmalar Merkezi 1

NOTLAR 17

“Islamophobia” Konuşmaları

Kasım 2009

Baskı Cilt Elma Basım

Halkalı Cad. No: 164 B4 Blok Sefaköy - İstanbul

Vefa Cad. No. 56 34134 Vefa İstanbul

Tel 0212. 528 22 22 pbx

Faks 0212. 513 32 20

e-posta bisav@bisav.org.tr

www.bisav.org.tr

Küresel Araştırmalar Merkezi

e-posta kam@bisav.org.tr

Sunuş

“Islamophobia” kavramı 1980’li yıllarda kullanılmaya başlandı ancak daha popüler bir biçim alması 1997 yılında İngiltere’de yayınlanan *Runnymede Raporu* ile oldu. Müslümanlara karşı ayrımcılık ve dışlamaya varan temelsiz nefret ve korkuyu ifade eden Islamofobya terimi, *Runnymede Raporu*’nda birbiriyle ilişkili sekiz algılama etrafında tanımlanıyordu. Bu algılamalara göre İslam, “değişime direnç gösteren statik ve yekpare bir blok” olarak görülüyor, başka kültürlerle ortak hiçbir değeri paylaşmayan “öteki” olarak tanımlanıyordu. İslam medeniyeti tarihte hiçbir kültürle etkileşime girmemiş, onları etkilemediği gibi onlardan da etkilenmemişti. “Barbar, irrasyonel ve ilkel bir din” olarak algılanan İslam, Batı medeniyetinin üstünlüğü karşısında daha alçak olanı temsil ediyordu. Bu algılamalarda “şiddet yanlısı, saldırgan ve terörizm üreten” bir din olarak sunuluyor, medeniyetlerarası çatışmada bir tarafı temsil ediyordu. Tüm bu algılamalardan dolayı Müslümanlara karşı yapılan ayrımcılıklar meşru hale geliyor, Müslümanlar toplumdan dışlanıyordu. Dolayısıyla Müslümanlara karşı oluşturulan düşmanlık da doğal ve normaldi.

Runnymede Trust’ın yayınladığı bu raporun ardından 2000’li yıllarda, Avrupa’da islamofobya’nın yükselişine dikkat çeken başka raporlar da yayınlandı. *International Hel-*

sinki Federation for Human Rights (2005), USA Today Gallup Poll (2006), Washington Human Rights First (2007), UN Special Rapporteur, European Union Monitoring Center (2006) ve İslam Konferansı Örgütü (2007-2008) tarafından hazırlanan raporlar uluslararası toplumun söz konusu yükselen trend konusundaki duyarlılığının arttığını göstermektedir. Ancak yayınlanan raporlar Avrupa'da giderek artan İslam karşıtlığı ile mücadele konusunda elbette ki yeterli değildir. Uluslararası toplum bu konuda kararlı bir siyasi iradenin eksikliğinin yanı sıra etkili hukuki mekanizma ve araçlardan da yoksundur. Hâlbuki islamofobia olgusu bugün özellikle Avrupa ve Amerika'da yaşayan Müslümanların hayatlarının bir parçası haline gelmiştir. Bugün Avrupa'daki Müslümanların sorunları ve İslam karşıtlığı problemi tartışılmadan demokrasi, insan hakları, çokkültürlülük ve çoğulculuk gibi kavramların tartışılması mümkün değildir. Bugün dünyada çokça tartışılan Batı'da İslam olgusu, İslam'ın modernleşme ile ilişkisi, Batı toplumlarının modernleşme ve sekülerleşme serüvenleri, tüm bu süreçlerin yaratmış olduğu problem alanları hiç kuşkusuz yalnızca Batı'nın değil İslam dünyası ve diğer medeniyetlerin de cevap vermek zorunda kaldığı problemlerdir. Kısacası ortak problem alanlarıdır. Birinin diğerini dışlayarak karşı karşıya bulunduğu meydan okumalara uygun cevaplar geliştirmesi mümkün değildir. İslamofobia da belki bu problem alanlarının en belirginini ve en acil bir biçimde cevap verilmesi gerekendir.

Yayınlanan raporların yanı sıra konuya dikkat çekmek ve mücadele yöntemleri geliştirmek üzere çeşitli uluslararası inisiyatiflerin gerçekleştirildiğini söylemek de mümkün. Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı, Avrupa Konseyi ve İslam Konferansı Örgütü'nün, Avrupalı ve Müslüman gençlik örgülerinin bu konu üzerinde birlikte çalışabilecekleri platformlar oluşturmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Geçtiğimiz iki yıl içinde tüm bu uluslararası örgütler Avrupa ve İslam ülkelerinden gençlik örgütleri temsilcile-

rini islamofobyaya, ırkçılık, ayrımcılık, şiddet, radikalleşme, inanç ve ifade özgürlüğü gibi tüm insanlığı ilgilendiren pek çok ortak problemi tartışmak ve ortak çözüm önerileri oluşturmak amacıyla bir araya getirdi. Nitekim uluslararası örgütler kadar devletler düzeyinde yapılan açıklamalarda da dinler ve kültürler arası diyalog, hoşgörü, çokkültürlülük, bir arada yaşama gibi pek çok kulağa hoş gelen ifadeyi çok sık duyar olduk. Ancak pratikte neler yapılıyor ya da bu çağrıların yeterince dünya kamuoyu üzerinde etkisi var mı, ya da devletlerin iç ve dış politikaları bu çağrılar ile örtüşüyor mu gibi sorular sorulduğunda çok da pembe bir tablo ortaya çıkmamaktadır. Zira uluslararası inisiyatiflerin artışına paralel bir biçimde İslam karşıtı söylemler ve tutumlarda da bir yükseliş söz konusudur.

Bu açıdan bakıldığında gittikçe artan islamofobyaya tehdidi, Batı ve İslam dünyası arasında diyalog kurulmasının önündeki en önemli engeldir. Bu tehdide uygun bir biçimde cevaplar üretilmezse dünya barışının sağlanması mümkün olmayacaktır. Batı'da İslam karşıtlığının artışında siyasi liderlerin ve medya kuruluşlarının önemli payları bulunmaktadır. İslamofobyaya sorunu üzerine çalışan pek çok insan özellikle bu iki unsurun rolüne dikkat çekmektedir. Müslümanlarla ilgili medyada çıkan tek taraflı haber ve yorumlar islamofobik söylem ve davranışları tetiklemekte ve onlara meşruiyet kazandırmaktadır. İslam ve Müslümanlar hakkındaki olumsuz imajlara televizyon tartışmalarında, siyasi ve dini söylemlerde sık sık rastlamak mümkündür.

Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezi'nin "İslamophobia Konuşmaları" başlığı altında yayınladığı Notlar, son dönemde konu üzerine yapılan tartışmalara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. 2007-2008 yıllarında Küresel Araştırmalar Merkezi'nin davet ettiği Prof. Hans Koechler, Dr. Saied Reza Ameli ve Shenaz Bunglawala'nın Vakıfta yapmış oldukları konuşmaları içeren bu çalışma, islamo-

fobyanın çok yönlü doğasını anlamak açısından önemli açılımlar sağlamaktadır.

Insbruck Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden Prof. Hans Koechler "İslamofoby ve Avrupa'nın Çelişkileri" başlıklı konuşmasında, kavramın tarihi arka planı, terminolojisindeki problemler, çok yönlü doğası ve "Avrupa'nın çokkültürlülük ikilemi" olarak tanımladığı çelişkilerine yoğunlaşmaktadır. Koechler'in özellikle terminolojiye yönelik olarak getirdiği eleştiriler önemlidir. Ona göre "Islamophobia" olgusu, terimin ifade ettiği masum bir korku ve endişe durumundan çok daha karmaşık toplumsal, siyasal ve psikolojik boyutları içermektedir. Aslında bu terim yerine var olan realiteyi tam olarak tanımlamak için "anti-islamism" kavramını kullanmak daha uygundur. Tahran Üniversitesi Medya Enstitüsü'nden Dr. Saied Reza Ameli ise islamofobya olgusunu "çifte ayrımcılık" kavramsallaştırması etrafında ele almakta ve çifte ayrımcılık nedir? Nasıl ve neden ortaya çıkar? Ayrımcılığın olduğu bir ortamda azınlık ile çoğunluk arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Çifte ayrımcılıktan karşılıklı tanınmaya ve karşılıklı saygıya nasıl geçebiliriz? Çifte ayrımcılık neden önemlidir? sorularına cevap aramaktadır. Ameli, Çifte ayrımcılığın oluşmasında medya imajlarının ürettiği "sanal gerçeklikler"i sorgulamakta ve bunların zihinlerde oluşturduğu ayrımcılığa dikkat çekmektedir. London School of Economics'den Shenaz Bunglawala ise "İngiltere Müslümanları: Kimlik ve Siyasi Angajman" başlıklı konuşmasında 7 Temmuz olayları sonrasında İngiliz hükümetinin teröre karşı önlemler çerçevesinde Müslümanlarla etkileşimi artırma yönünde geliştirdiği politikalarını değerlendirmektedir. İngiliz hükümetlerinin başarılı bir entegrasyon için mutlaka Müslümanların depolitize edilmesi gerektiği şeklindeki yaklaşımlarının, Müslümanlar tarafından sorgulandığını söyleyen Bunglawala, hükümetin söz konusu müdahalelerinin Müslümanları yabancılaştırdığını ileri sürmektedir.

Küresel Araştırmalar Merkezi islamofobyaya gibi önemli bir sorunun tartışıldığı bu üç farklı konuşmayı Notlar vasıtasıyla sizlerle paylaşmaktan büyük mutluluk duymaktadır. Davetimizi kabul edip fikirlerini bizlerle paylaşan Prof. Hans Koechler, Dr. Saied Reza Ameli ve Shenaz Bunglawala'ya bu vesileyle bir kez daha teşekkürlerimizi sunuyoruz. Konuşma metinlerini titizlikle tercüme eden arkadaşlarımız Melahat Yalçın, Talha Üstündağ ve Gülnur Kılıçoğlu'na da katkılarından dolayı duyduğumuz memnuniyeti burada ifade etmek isteriz. Ayrıca bu metinleri yayına hazırlayan arkadaşımız Sevinç Alkan Özcan'a da teşekkür ederiz
Daha nice Notlar'da buluşmak dileğiyle..

Küresel Araştırmalar Merkezi

İslamofobyaya ve Avrupa'nın Çelişkileri

Hans KOECHLER*

Davetiniz için teşekkürler. Yeniden vakıfta bulunmaktan dolayı çok memnunum. İslamofobyaya sorunu ve bu bağlamda Avrupa'nın çok kültürlü toplumu içindeki çelişkilerini sizlerle tartışmayı dört gözle bekliyorum. Ben meselenin dört veçhesi hakkında konuşacağım: İlk olarak, kısaca tarihi arkaplanı, akabinde de çok önemli olduğunu düşündüğüm terminolojisi hakkındaki görüşlerimi sizlerle paylaşacağım. Daha sonra islamofobyanın

çok yönlü doğasını, son olarak da benim Avrupa'nın "çok kültürlülük ikilemi" diye adlandırdığım konuyu ele alacağım. Eğer verilen süreyi aşarsam lütfen beni uyarın. Böylece ben de hazırladığım konuşmadaki bazı bölümleri geçebilirim.

İlk olarak meselenin tarihi boyutuna bakacak olursak, Avrupa'lı bir olgu olarak islamofobyaya, tabii ki Haçlı Seferlerinden günümüze kadar uzanan bir meseledir. Bu mesele orta çağ Hıristiyan Avrupası'nda haçlı ordularının kutsal topraklardaki İslam varlığı ile savaşlarını haklı çıkarmak için kullanılmıştır. Günümüzde islamofobyaya olarak adlandırılan

* Innsbruck Üniversitesi, Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi & International Progress Örgütü'nün Başkanı, Avusturya

bu olgu o dönemde bu meşrulaştırmanın bir aracı konumundadır. O dönemde, Avrupalılar İslam'ın dini dogmatik bir açıklamasını yapmak suretiyle, Hıristiyanlar ve Avrupalıların İslam dinini ve onun mesajının neden kabul etmediklerini, neden karşı çıkarak savaştıklarını gerekçelendiriyorlardı. Bu hususta Roma'da Papa tarafından yayınlanmış resmi evraklar da mevcuttu. Meselenin tarihi perspektifine baktığımızda, ikinci olarak benim "küstah sömürgeciliğin öteki ile karşılaşması" olarak adlandırdığım bir döneminin yaşandığı da gözden kaçırılmamalıdır. Öteki denildiğinde, öteki din, öteki medeniyet, öteki yaşam şekli anlaşılmalıdır. İşte bu öteki algısı, Hıristiyan kimliğini tehlikeye sokan ve aynı zamanda sömürge dönemi ideolojisini barındıran bir olgu olarak sunulmuştur. Üçüncü dönem ise, sömürge sonrası dönem ve özellikle 20. yüzyıl'ın sonunu içine alan modern çağla ilişkilidir. Bu dönemde batının modernlik anlayışına direndiği düşünülen İslam, başlıca hedef haline gelmiştir.

Birçok sebepten dolayı terminoloji, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. İslamofobyaya terimi söz konusu olduğunda ben iki kavramsal düzlem görüyorum: Bunlardan birincisi *korku* ile, diğeri ise benim reddetme olarak adlandırdığım *öteki* algısı ile ilişkilidir. Bu iki düzlemin farkında olmak durumundayız çünkü bu özel olgusal durumda bu iki düzlem arasında sistematik bir farklılık ve ilişki mevcuttur. Öncelikle islamofobyaya teriminin lâfzî anlamı gözden kaçırılmamalıdır. İslamofobyaya terimi Yunanca bir kelime ile İslam kelimesinin birleşiminden oluşur. Bu anlamıyla bu kelimenin karşılığı yalnızca İslam korkusudur. Bu kelimenin kullanımıyla tanımlanan şey, aslında sadece budur. Oysa islamofobyaya kategorisi altında sınıflandırılan şeyler aslında kelimenin anlamından öte daha ciddi, karmaşık, sosyal ve psikolojik olgulardır. Bu sadece bir şey hakkında duyulan masum bir endişe değildir. Bizler birçok şey için endişelenebiliriz, farklı insanlar bizi korkutabilir, küçük çocuklar aile bireylerinden daha farklı birini görünce korkabilirler. Bunlar bizim masum korkularımızdır. Ancak islamofobyanın tanımladığı korku biçimi çok başka bir şeydir. Bu terimin altında yatan şey, tüm bir medeniyetin din ve düşüncesine yönelik çok boyutlu karmaşık bir nefrettir. Korkunun doğurduğu bu nefret ve reddetme durumunun nedeni ise kayıtsızlıkta ve bilgi eksikliğinde yatmaktadır. Öteki diye tanımlanan kişinin doğası hakkında yeterli bilgiye sahip olunması korkunun kaynağını oluşturmaktadır. Ancak yeterli bilgiye sahip

olduğunda bu tür korkuların üstesinden gelinebilir. İşte bu sebepten dolayı hiçbir şekilde hak etmemesine rağmen bu terimle, yaşanan olguya masum bir görünüm verilmeye çalışılmaktadır. Farklı ülkelerde, ulusal ve uluslararası düzeyde, batının değer sistemine ve dünya görüşüne ters düştüğü iddiasıyla Müslüman topluluklara karşı düşmanca bir tavır alınmıştır. İslam dini ve medeniyetinin temsil ettiği değerlere karşı, giderek artan sert tepkiler göz önünde tutulduğunda, bu tutuma *anti-islamizm* demek daha dürüstçe olacaktır. Buna karşın, bildiğim kadarıyla Avrupa'da hiç kimse "Yahudi korkusu" diye tanımlayabileceğimiz *semitofoby* kelimesini kullanmamaktadır. Avrupa'da Yahudi karşıtlığı *anti-semitizm* terimiyle ifade edilmektedir. Herhangi biri *semitofoby* kelimesini zikrettiğinde anında ırkçı ve anti-semitik güdülerini saklamakla eleştirilmektedir. Bu tepki herhangi birinin böyle bir durumda verdiği neredeyse otomatik bir tepkidir. Bu durumun Avrupa'da bu şekilde olduğundan kesinlikle eminim. Bununla birlikte kavramsal açıdan söz konusu bu çifte standart giderek yerleşmiştir. Konuşma dili söz konusu olduğunda bu kabul edilemez bir durumdur. Pratik amaçlarla islamofoby kelimesi kullanılsa bile bunun anlamı *anti-islamizm*dir. Bunun açıkça vurgulanması gerektiğini düşünüyorum. Bu konuşmada ben islamofoby kelimesini Avrupa, ABD ve diğer Müslüman olmayan ülkelerde iyi niyetli insanların ifade ettiği gibi yalnızca psikolojik bir olgu olarak değil, *anti-islamizm* anlamında kullanıyorum. Ne yazık ki İslam dini ve medeniyeti hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından dolayı sahip oldukları korkular onları saldırganlaştırılmaktadır. Terimin ifade ettiği şey kesinlikle kelimenin anlamından çok öte bir şeydir. Bu bizi islamofobyanın iki farklı düzlemde ifade edebileceğimiz çok boyutlu doğasına getirir. Birinci düzlem *nedensellik*, ikincisi ise kısaca bahsedebileceğim *septom* düzlemidir. Nedensellik aşamasında İslam ve İslam medeniyeti hakkındaki cehaletin yol açtığı korku ile islamofoby kelimesi ile beraber giden ideolojik dogmatizm arasında bir ayrım yapabiliriz. Bu dogmalar, Hıristiyanlık ya da başka herhangi bir dünya görüşünü doğru, yalnızca İslam'ı yanlış kabul eden *dini dogmatizm* ve kendini farklı bir biçimde gösteren *laik-köktenci dogmatizm*dir. Sadece akli- bilimsel dünya görüşünü doğru kabul eden ve bunun dışındaki başta İslam olmak üzere din temelli görüşlerin ise yanlış olduğu söyleyen laik söylem daha sıklıkla Avrupa'da vurgulanmaktadır. Hem laik, hem de dini olan ideolojik dogmatizm İslam'ın red-

dedilmesine neden olmaktadır. İlk neden korkuya neden olurken, ikinci neden reddetmeye yol açmaktadır. Semptomlar söz konusu olduğunda ise İslamofobyanın ifadesi, üç farklı reddetme biçiminde ortaya çıkmaktadır: İlk olarak kendi yaşam tarzından farklı olana karşı hissedilen korku ve reddetme, ikinci olarak başka bir dünya görüşü ile rasyonel bir zeminde diyaloga girmekten imtina etme ile kendini gösteren zihni reddetme, son olarak da ötekini düşmanca bir tutumla reddetmedir. Bu reddin aşırı formu ise Müslümanlara karşı güç kullanımı olarak ortaya çıkmaktadır. ABD ve Avrupa'da belirli ideolojik ve siyasi gruplar emellerini, Arap dünyasına demokrasi getirme ve köktenci Müslümanlarla savaşıma doktrinini kullanarak gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Aslında bu bir tür islamofobik stratejidir.

Buradan Avrupa sorununa geldiğimizde, adına Avrupa'nın "çokkültürlülük ikilemi" dediğim problemi üç açıdan ele alabiliriz. İlk olarak Avrupa'nın çokkültürlü bir yapıya sahip olduğu gerçeğidir. Avrupa artık tek kültürlü bir yapıya sahip değildir. Yüzyıllar öncesinde Avrupa tek kültürlü ve tek dinli bir yapıya sahipti. Ancak bu uzun zaman önceydi. Avrupalı siyasiler memnun olsun ya da olmasın, göç ve küreselleşme sebebiyle artık çokkültürlü bir yapıyla karşı karşıyayız. Tüm bu çokkültürlü yapılar kuvvetli mono kültürel bir ideoloji içine sıkıştırılmaya çalışılıyor. İşte bugünlerde Avrupa'da gördüğümüz böylesi bir ikili karşıtlıktır. 1970 ve 80'lerde Almanya'da kullanılan *Leicht Kultur* kavramı ile telmih edebileceğimiz mono kültürel bir ideoloji, yerel ve ulusal düzeyde tüm tartışmanın merkezi haline gelmiştir. Yerel düzeyde *Leicht Kultur*, diğer kültürlerin bir kültürün emrine tabi olması anlamına gelmektedir. Bu da mono kültürel ideolojinin bir yönünü gösterir. Evrensel düzeyde ise kültürel - ideolojik emperyalizm olarak nitelendirebileceğimiz, batı medeniyetinin aydınlanmaya dayandığını öne süren batılı devlet ve liderlerin tutumu dile getirilebilir. Bu kültürel- ideolojik emperyalizm Hıristiyan değerlerinin ve batı medeniyetinin bir model olarak görülüp tüm diğer medeniyetlerin bir şekilde batı medeniyetine göre şekillendirilmesini savunmaktadır.

İkinci olarak mono kültürel ideoloji ile birlikte çokkültürlülük gerçeğinin dar bir alana sıkıştırılmasına neden olan ve aslında yine bir ikili karşıtlık ve çelişki barındıran büyük insan hakları söylemidir. Bir taraftan *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* ve *Evrensel İnsan Hakları Beyanamesi* ile belgelenen, tüm din ve kültürlerin kutsandığı bir *temel hak*

ve özgürlük söylemimiz var. Ancak diğer taraftan tüm bu temel hak ve özgürlük belgeleri Avrupa medeniyetinin dışlayıcı eğilimleri ile çelişmektedir. Avrupa medeniyetinin bir Yunan-Hıristiyan medeniyeti olduğunu savunan bu dışlayıcı dogma giderek birçok siyasi lider ve halk önderleri tarafından dile getirilmektedir. Bu dogma orta çağda tıp, fen bilimleri ve felsefe dâhil birçok alan üzerinde söz sahibi olan İslam medeniyetinin güney Avrupa'daki etkisinin Rönesans'ı tetiklediği gerçeğini kasten dikkate almamaktadır.

Avrupa'nın bu ikilemi ele alındığında dikkatinizi çekmek istediğim diğer bir husus, Müslüman nüfusun giderek artması ile İslami yaşam şekli ve kimliğinin kabulü arasındaki zıt ilişkidir. Avrupa'da Müslüman nüfusu ne kadar artarsa İslam kimliğinin kabulü de o oranda azalmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde Müslüman varlığı, İslam kimliğinin ötesinde sosyo-ekonomik açıdan bir tehdit olarak görülmektedir. Ancak açık bir şekilde ifade etmek oldukça ilkel bir motivasyon olarak görüleceği için, bu niyet ve kaygılar insan hakları söylemi ve kimlik tehdidi algısının yer aldığı islamofobyaya ideolojisi ile kamuflenmektedir. Bir başka ifadeyle kendi sosyo-ekonomik çıkarlarını tehdit altından hissettiklerinden dolayı buna sarılmaktadırlar. İslam'ın tehlikeli olduğu ve modernizm ile uyum sağlamadığı iddiasını anti-islamcı bir ideoloji ile rasyonelleştiren bu algı biçimi artık Avrupa'da yaygın bir söylem haline almıştır. Klasik Yunan ve Hıristiyan köklerine dayalı, Rönesans ve aydınlanma ile gelişimini sürdüren bu modernizm algısı batı modernizmden farklı başka formları yadsıyan bir söyleme sahiptir. Bu durum aslında 1920'li 1930'lu yıllarda anti-semitizmin ortaya çıktığı şartları hatırlatmaktadır. O dönemde de Yahudi dininin ve kültürünün Avrupa Hıristiyan geleneğine uyum sağlayamadığı ideolojisi savunulmaktaydı. Ancak islamofobyaya, başka medeniyetleri reddetme ve korkunun bir göstergesi olarak paradigmatik bir ifade biçimi haline gelmiştir. Böyle bir söylemin tarih boyunca her zaman silahlı bir çatışma ile beraber yürütülüyor olması bu ideolojinin ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir. Nitekim Filistin topraklarındaki Müslüman varlığıyla savaşmak adına yapılan haçlı seferlerinden beri durum hep böyledir. Müslümanlara yönelik sömürgeci hareketler kültürel üstünlük ideolojisi ile haklılaştırılmıştır. 21. yüzyılda batı ve batı müttefiki ülkelerin, başta Afganistan, Irak ve diğer ülkelere yaptıkları saldırılar bu ideolojinin bir uzantısıdır. Avrupa'da yaşayan biri olarak tüm bu savaşların yüzeyde demokratik nedenlerle

yapıldığını ancak aslında tamamen İslam karşıtı bir islamofobyanın ifadesi olduğunu söyleyebilirim. Devlet yöneticilerinden, İslami uyanışı durdurmayı amaçladıklarını Avrupa medeniyetinden farklı olan Müslümanların kendi kimlik ve medeniyetlerinin asli unsurlarının daha fazla farkında olmalarını engellemek için bir şeyler yapılması gerektiğini sıklıkla duymaktayız. 2008 yılı itibarıyla İslam karşıtı bir olgu olan islamofobyaya artık Müslümanlara ve İslam'a karşı bir propaganda savaşı olarak kendini göstermektedir. Özellikle böyle bir propaganda 11 Eylül saldırıları üzerinden yürütülmektedir. 11 Eylül sonrasında özellikle ABD'de benzeri eğilimler hızlanmış, bu sosyal iklim Avrupa'ya da sıçrayarak Müslümanlara karşı düşmanca tutumların alevlenmesine yol açmıştır. Özellikle 2001 yılı sonrasında belirgin bir değişiklik baş göstermiş, yapılan saldırı araçsallaştırılarak islamofobik eğilimlerin alevlendirilmesi için kullanılmıştır. Bu eğilimler Müslümanlarla batı toplumu arasındaki ilişkiyi adeta zehirlemiş, az önce bahsettiğimiz saldırılar için bir meşruiyet aracı haline getirilerek çıkışı olmayan kötü bir döngüye dönmüştür. Burada üzerinde durmasak da, 2001 olaylarının dünya çapında nesnel bir şekilde ele alınması ve bilimsel gerçeklerin açığa çıkartılması bence çok önemlidir. Ancak bu olaylardan en çok etkilenen Müslüman ülkeler olmasına rağmen böyle bir girişimde bulunmamışlardır. İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), Arap devletlerindeki daha küçük çapta ki kurumlar, Birleşmiş Milletler (BM) ya da Avrupa ve ABD'de gerçekleri öğrenmek isteyen birçok sivil oluşumla birlikte böyle bir girişimde bulunulabilir. Tüm bir medeniyetin itibarını zedeleyen bu olayların arkasında yatan gerçeği öğrenmek çok önemlidir. Yoksa bu tür kampanyalar devam edecektir.

İslamofobyaya, 2001 olayları ile başlayan ve savaş yoluyla Müslüman ülkelere yönelik işgalleri haklılaştıran bir ideoloji haline gelmesinin ötesinde oy kazanma ve seçim propogandası kaygılarıyla siyasi kuruluşlar tarafından giderek daha fazla kullanılarak, batı toplumunun ana görüşü haline gelmektedir. Eski moda ırkçı ve ulusalcıların geleneksel dini modelleri reddetme adına karşı oldukları İslam, 21. yüzyıl başında artık kendilerini daha liberal olarak tanımlayan aydınlar tarafından da reddedilmekte, yeni bir ırkçı form ortaya çıkmaktadır. İslam'ın rasyonel aydınlanmacı dünya görüşüyle bağdaşmadığını iddia eden bu tutum, geleneksel ırkçı eğilimleri de canlandırmaktadır. Bir süre önce Roma Katolik Kilisesi'nin başı Yunanca terim logos ile Hıristiyanlık arasında

bir tür bağ kurarak diğer inançları dışlayıcı bir bildiri sunmuş, yapılan bildiri sonrasında ise pişmanlığını dile getirmişti. Ancak bu beyanat özellikle Avusturya'da Heider gibi birçok aşırı sağcı politikacı tarafından İslam hakkındaki düşüncelerini doğrulaması nedeniyle tekrar dile getirilmiş ve bu bakış açısı islamofobik eğilimlerin batı dünyasında giderek marjinal olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Bugün bu dini dogmatizm aşırı faşist ulusalcılar ve özellikle Avrupalı aydınların içinde yer aldığı laik köktencilik sayesinde başarıya ulaşmış görünmektedir. Böyle bir köktenci tutum bir taraftan İslam'ın ideolojik olarak küçümsenmesi için bir kaynak oluştururken diğer bir taraftan da toplumun ana görüşünde islamofobiyi yaygınlaştırmak için sosyal mühendislik aracı haline gelmiştir. Örneğin Almanya'da *Der Spiegel* gibi birçok dergi ve diğer medya araçlarında Müslüman karşıtı yorumcu ve makalelerin giderek artmasını böyle bir eğilim içinde örneklendirebiliriz. Bu dergiler ve makaleler özellikle islamofobik yaklaşımlarını doğrudan ifade eden yazar ve yorumculara daha fazla yer vermektedir. Daha somut bir örnek vermek gerekirse, önceden son derece liberal bir görüşe sahip olduğunu düşündüğümüz *Der Spiegel* yazarı *Heinrich Broder* gibi bir gazetecinin artık fanatik İslam karşıtı bir üslupta yazdıklarına inanmak benim için oldukça güç, daha da anlaşılmasız olan ise bunu Almanya'nın en önemli dergisinde yapabilmesidir. Hollanda, Belçika, Danimarka, Avusturya gibi birçok ülkede medyanın dışında birçok siyasetçi ve parlamenter de bu aşırı İslam karşıtı blok içinde kendini konumlandırmaktadır. Son zamanlara kadar İslam dininin hiçbir ülkede sahip olmadığı kadar yasal ayrıcalıklara sahip olduğu ve tüm grupların ve dinlerin sosyal bir barış içinde yaşamaktan mutlu olduğu Avusturya düşünüldüğünde bu durum son derece üzücüdür. Ne yazık ki burada açıkladığım tüm bu gelişmelerden dolayı artık her şey tehdit altında. Avrupa toplumundaki bu tektonik değişimler, Avrupa'nın çokkültürlü yaklaşımındaki çelişkileri ihtiyatlı bir gözlemcinin bile farkına varabileceği hale getirmiştir. Yıllarca göçü teşvik etmiş, eski ve yaşlı Avrupa kıtası, artık göçmenlerin özellikle de Müslümanların kurban olduğu şüpheli sosyo-kültürel bir çevreleme girişiminde bulunmaktadır. İslamofobyaya hem Avrupa'da hem de dünyada İslam dinini ve Müslümanları baskı altına alma stratejisinin güçlü bir ifadesi haline gelmiştir. Özetleyecek olursak, *Avusturya Özgürlük Partisi* üyesi bir bayanın da seçim kampanyasında dile getirdiği gibi, amaç İslam dinini Akdeniz'in ötesine itmektir. Böyle bir ifade Müs-

lmanların kendi kimliklerini reddedip Avrupalı Hıristiyan kültürünü kabul ettirmenin ötesinde, gerekirse zor kullanılarak gitmelerini talep etmek anlamına gelmektedir. Avrupa lkelerindeki belirli aşırı sağ siyasi liderlerin verdiği beyanlardan da anlaşılacağı gibi, kastedilen uyum kelimesi Müslümanları asimilasyonla gç arasında bir seşime zorlanmaktadır. Hem bir din olarak, hem de meşru bir medeniyet ifade biçimi olarak İslam'ın reddedilmesi için islamofobyaya en doğrudan eğilimlerin ifade şeklidir. Bu eğilim Müslümanların kendi dinlerine göre sosyal kimliklerini ve medeniyetlerini bulmalarına izin vermemektedir. Aksine, onlardan farklı bir medeniyetin ve dinin ilkelerine göre kendi İslami kimliklerini belirlemeyi kabul etmelerini ya da gitmelerini beklemektedir. Bunun artık bu noktaya kadar gelerek genel bir görüş haline dönüşmesi oldukça zcdr. Bundan sadece on yıl önce kendi lkem olan Avusturya'da olayların bu noktaya gelmesini asla hayal edemedim. Çünkü Müslüman toplumların ve unsurların efsanelerimizde bile yer aldığı ve bunun 19. yüzyıla kadar uzandığı geleneğimizde, hkmetimizin bu yaklaşımları önleyebileceğini düşünmüştüm. Şimdiye kadar gördüklerimiz bunun aksini göstermektedir. Çok büyük bir çelişkinin, kavramsal bir çelişkinin varlığı ortadadır. İnsan haklarına olan bağlılığını aydınlanma mirasının içinde yok eden Avrupa, kendi yasaları altında yaşıyan ve giderek sayıları artan insanların haklarını inkâr etmektedir. Ne yazık ki Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa'daki oluşumlar islamofobyaya dalgasını durdurma adına ne ulusal ne de uluslararası bir beyanda bulunmuşlardır. Yükselen gidişatı kontrol altına almak için de çok az Şey yapmış, islamofobik eğilim ve söylem giderek yaygınlaşmıştır. Artık Avrupa'da böyle bir söylemin ayıplanmaması ve bunun demokratik bir oyun olarak kabul görmesi bu söylemin başarılı olduğunun bir göstergesidir. Bu hafta içinde gördüğümüz gibi Avrupa'nın çokkültürlü yapısını destekleyen, farklı din ve kültürlerin birlikte barışçıl bir şekilde yaşayabileceği ilkelerini savunan *Avusturya Yeşiller Partisi* gibi partiler, kararlarından dönerek Avrupa'nın çokkültürlü toplumundan vazgeçmişlerdir.

Konuşmamın sonuna gelirse, burada dile getirdiğim siğ ve ırkçı ideoloji, bu olguda kendini açığa çıkarmış, Avrupa'yı kültürel önyargının bir rehinesi haline getirmiştir. Geçmişte diğer ülkelerde de kendini gösteren bu durum adım adım toplumu aşındırarak dengesini bozmuştur. Bu durum hiç Şüphe yok ki sosyal uyumu ve kısa ve uzun vadede Avru-

pa ve Avrupa Birliği siyasetini güçsüzleştirecektir. Benim öngörüne göre bu ahlaken bir çifte standart ve gerçeğin riskli bir inkârıdır. Avrupa kıtası bu ayrımcı ırkçı ideolojinin, ilan ettiği insancıl mirasıyla bağdaşmadığı gerçeğini yok saymaya ve önem vermemeye devam mı etmeli? Müşterek ve bireysel olarak Avrupa devletleri ve Avrupa siyasi sistemleri İslam karşıtlığı olarak anladığımız islamofobyaya ile nasıl başa çıkmayı düşünüyor? Bu sorulara verilecek cevaplar sadece uzun dönemde Avrupa Birliği'nin ve Avrupa sosyal ve siyasi sisteminin iç istikrarı için değil, daha da önemlisi Avrupa medeniyetinin ahlaki güvenilirliği açısından çok önemlidir. Avrupa, ideal medeniyetler ittifakı içinde kendine nasıl bir pozisyon belirleyecek? Bu cevaplar uzun vadede küresel dengesizliklere göğüs germemiz için tek panzehir ve seçenek olacaktır.

İngiliz Müslüman Kimliği ve İslamofobya

Saied Reza AMELI*

Tüm dünyayı, özellikle de dünya Müslümanlarını ilgilendiren konularda konuşma fırsatı bulduğum için çok mutluyum. Bu günlerde karşı karşıya kaldığımız sorunlardan biri çifte ayrımcılıktır. Bugün burada çifte ayrımcılığın ne olduğunu ve bu konuya nasıl yaklaşacağımızı tartışacağız.

Benim düşünceme göre azınlık ve çoğunluk problemiyle ilgili konulara bir bütün olarak, bir sistem dâhilinde bakmakta yarar vardır. Burada ayrıca azınlık ve çoğunluk arasında nasıl bir bağ kurulabileceği üzerinde de duracağım. Cevaplamaya çalışacağım sorular şöyle: Çifte ayrımcılık nedir? Nasıl ve neden ortaya çıkar? Ayrımcılığın olduğu bir ortamda azınlık ile çoğunluk arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Çifte ayrımcılıktan karşılıklı tanınmaya ve karşılıklı saygıya nasıl geçebiliriz? Çifte ayrımcılık neden önemlidir?

Çifte ayrımcılık, küreselleşmiş bir dünyada yaşadığımız için önemlidir. Küreselleşme, endüstriyel değişimin bir sonucudur. İletişim endüstrisinin insan hayatına girmesinden beri küreselleşmiş bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyada tüm toplumlar, telekomünikasyon sistemleri, uydular, küresel kanallar ve müzik kanallarıyla birbirine bağlı olarak yaşamaktadırlar. Küresel bir dünyada bizi etkileyen her şey bir başkasının hayatını da etkiler. Amerika'da ya da Afganistan'da olanlar bizim

* Tahran Üniversitesi, Medya Enstitüsü Öğretim Üyesi, İran.

hayatımızı da biçimlendirir. Çünkü her şey birbiriyle ilişkilidir. Bütün bunlar sonucunda kendimizi dünyadan soyutlayamayız. Her şeyle ilgilenmek zorundayız. Bu sunumumda, azınlığı etkileyen konuların, çoğunluğun hayatını nasıl etkilediği üzerinde duracağım. İlk olarak şunu söyleyebiliriz; eğer herhangi bir ülkenin azınlık gruplarına karşı olumsuz bir siyasi yaklaşımı varsa, bu politika sadece azınlığı değil çoğunluğu da kötü bir biçimde etkiler. 11 Eylül saldırısı sonrasında Alman vatandaşlarının % 80'i, Amerikan vatandaşlarının da % 90'ı Müslümanlardan korktuklarını dile getirmişlerdir. İslamofobyaya ile birlikte Müslümanların uygunsuz bir şekilde tasvir edilmesi, sadece azınlığı değil çoğunluğu da etkilemektedir. İşte bu yüzden yukarıda zikrettiğim sorular önemlidir. Ayrımcılık, olumlu ve olumsuz anlamda herhangi bir grup üyesine, o grupta bulunduğu için alınan tavra denir. İran toplumunun bir üyesi olmam hasebiyle bana ayrımcılık yapılması, İranlı olduğumu söyler söylemez tehlikeli addedilmem bundan dolayıdır. UNESCO'nun yaptığı bir araştırmaya göre İran'a gelen Avrupalı ziyaretçilerin % 85'i, zihinlerinde korku dolu bir İran imajıyla gelmektedirler.

Bu imaj medya tarafından oluşturulmaktadır. Medya ve medya endüstrisinin '*gerçeklik*' üretme gücü vardır. Tartışılan konunun gerçek olup olmamasının önemi yoktur. Medyanın oluşturduğu sanal gerçeklik, var olan gerçeğe daha baskındır. Ayrımcılık, belirli bir gruba üye olunmasından kaynaklanır. Bir kadının kadın olduğu için, bir Müslümanın Müslüman olduğu için, ya da bir beyazın beyaz olduğu için farklı muamele görmesidir. Çifte ayrımcılık ise, teoride ve pratikte suçunuz olmasa dahi suçlu görülmenizdir. Böylece hem kavramsal düzlemde, hem de uygulamada iki kez ayrımcılığa maruz kalırsınız. Müslümanlar hakkında yanlış bir hükme varıp, o hükmün üzerinden uygulamaya geçilmesi çifte ayrımcılıktır. Çifte ayrımcılık, hem öznel anlamda hem de nesnel anlamda gerekçesiz bir tutumdur. Öznel ayrımcılık, insanların zihinlerinde, muğlâk, sinsice ve korkakça yaptıkları bir ayrımcılıktır. İnsanlar, hakkınızda yanlış hükme varırlar. Onların ortamına girdiğinizde, onların zihinlerinde *suçlu* olarak damgalandığınız için tecrit edilir, susdurulur veya canavarlaştırılırsınız. Bir Türk olarak sizin böyle durumlarla karşılaşp karşılaşmadığınızı bilemiyorum. Ancak bir İran'lı olarak ben bu türden uygulamalara sık sık maruz kalmışım. 1986 yılında Amerika'da JFK lisesine gittiğimde çok adil bir toplumla karşılaşmayı umuyordum. Amerikan toplumunu siyah ve beyazların beraber otur-

dukları, konuştukları ve birbirlerini anladıkları bir toplum olarak düşünmüştüm. Ancak okulda, restoranlarda ve otobüslerde ayrı oturduklarını görünce fikrim değişti. Öznel ayrımcılık aslında zihinsel ayrımcılıktır. Zihinde üretilen bu sebepsiz korku, mantıklı davranmanızı engeller. Mantıksız bir ortamda ise, insanlar barışçı değil saldırgan bir tutum sergilerler. Korkunun olduğu bir ortamda insanların pozitif tepki vermesi beklenemez. İngiltere’de 11 Eylül sonrasında havalimanında bekleyen bir kadının, elindeki plastik oyuncak tabanca yüzünden vurulması bunun en etkileyici örneklerindedir.

Yukarıda zikredilen bu olay, medya tarafından Müslümanların nasıl *terörist*, *vahşi* gibi olumsuz kavramlarla kodlandığını göstermektedir. Medya, Müslümanlığı ve İslam’ı rencide edici kavramlarla öne çıkartarak mevcut korkuyu beslemektedir. CNN’i izlediğinizde Müslümanların birçok olumsuz kelimelerle anlatıldığını; bunun tesadüfen değil, kasıtlı ve programlı bir şekilde yapıldığını görürsünüz. Korkunun yerleştiği bir ortamda her şey güç çatışması üzerinden yürür. Kendilerine verilen yaşam alanında potansiyel bir tehlike olarak görülenler, azınlık dahi olsalar tüm toplum için zararlı addedilirler. Çok güçlü olmasalar bile tüm topluma zarar verecekleri endişesiyle bir sorun kaynağı olarak kabul edilirler. Bugünlerde sorun olmak aslında hiç zor değildir. Sosyal siyaset açısından önemli olan korku ortamı yaratmamaktır. İster İngiliz, ister Alman, ister Türk, isterse İran hükümeti olsun, önemli olan korkunun baskın olduğu bir toplum yerine barışçıl bir toplum yaratmaktır. Korku toplumu, olumsuzlukların, vahşi tepkilerin, savaşın ve terörün öznesi haline gelir. Korku endişeye ve strese dönüşür. Bunun sonucunda da ayrımcılığa neden olur. Ayrımcılık korkunun bir sonucudur. Müslümanlar bir korku kaynağı olarak gösterildiği için onlara ayrımcılık yapılmaktadır. Bunu yapanlar için bu korkudan kurtulmak barışçıl bir toplumda yaşamının ilk şartıdır.

Çifte Ayrımcılığın Sonuçları

Çifte ayrımcılık çifte cezalandırmaya yol açar. Bir ailenin üyesi olarak ilk önce genç veya yaşlı olduğunuz için, sonra da suçlu addedildiğiniz için iki kez cezalandırılmak, oldukça üzücü ve toplum için zararlı bir durumdur. Çifte ceza iki şekilde uygulanır: Toplumdan dışlamak, cinsiyet veya ırk ayrımcılığı yapmak. Örneğin bir Kürt’ü bir ırka mensup olduğu için veya bir kadın ve erkeği bir cinsiyete mensup olduğu için ay-

rımcılığa tabi tutmak, çifte ayrımcılık ve çifte cezadır. Sanırım hepimiz böyle bir tutumla karşı karşıya gelmişizdir. Ancak aynı durum bir Yahudi için geçerli değildir, hiçbir zaman “Yahudi terörist” gibi bir gazete manşeti göremeyiz. Eğer böyle bir şey yaparsak, hemen akabinde Yahudi karşıtlığı ve anti-semitizmle suçlanırız. Ancak her gün, “Müslüman terörist”, “Pakistan’lı Müslüman Terörist”, “Aşırı Dinci Müslüman” gibi başlıklarla sık sık karşılaşırız. Bu kavramlar öne sürülerek Müslümanlar, ilk önce suçlu farz edildikleri için sonrasında ise, Müslüman oldukları için cezalandırılırlar. Müslüman bir kurban olarak bir karakola götürüldüğünüzde polisin elinde daha ileri bir ayrımcılıkla karşılaşsınız. Sadece Müslüman olduğunuz için İngiltere veya Almanya’ya gittiğinizde, havalimanında durdurulur ve sorguya çekilirsiniz. Neden İngiltere’ye geldiğiniz, ne iş yaptığınız, Ahmedinecad hakkında ne düşündüğünüz sorulur. Ahmedinecad *iyidir* veya *kötüdür* demenizden bir sonuç çıkmayacağını bilseler bile bu soruları sorarlar. Sizi, suçlu olduğunuz için değil, ‘kim olduğunuz’ için sorgularlar. İşte bu çifte ayrımcılık ve çifte cezalandırmadır.

İngiltere’de yaşayan Müslümanların yüzde sekseni bu ayrımcılığı tecrübe etmişlerdir. İngiltere’de yaşayan Müslümanlarla ilgili yazdığım kitaplarda, çifte vatandaşlık, Müslümanların hükümetten beklentileri, medyanın tavrı gibi birçok konuda yaptığım araştırma ve taramalarda ortaya çıkan sonuçlar çok önemli ipuçları verdi. Eğer araştırmalardan elde edilen rakamları incelerseniz, lâik, kültürel, İslamî değerlere önem veren, uygulayan ya da uygulamayan Müslümanların çoğunun sosyal ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını görürsünüz. Sadece İslamî değerlere önem vermeyen Müslümanların % 60’ının böyle bir ayrımcılıkla karşılaşmadığı görülür. Ama bunun dışında elde edilen sonuçlarda sosyal ayrımcılık yüzdesi oldukça yüksektir. Müslümanlar günümüzde *terörist* olarak algılanmaktadır. Böyle bir ortamda güven yok olur; endişe, azınlıklardan çoğunluğa doğru artarak ilerler. Özellikle Müslümanların yoğun olarak yaşadığı ve farklı uluslara mensup 32 Müslüman grubun bulunduğu Londra’da, Müslümanların *terörist* olarak görülmesi, hiç kimseyi memnun edecek sonuçlar doğurmaz. Çifte ayrımcılıkla ilgili İngiltere polis teşkilatı için yaptığım bir atölye çalışmasında, bu konuyla ilgili çözüm olabileceğini düşündüğüm bir teoriyi sunmuş, bir Müslüman ile karşılaştığınızda, sizin onun hakkındaki algınız kadar onun sizin hakkınızdaki algısının da çok önemli olduğunu ve

bu algının iyi anlaşılması gerektiğini dile getirmiştım. Aslında feminist bir teori olan bu yaklaşım; bir kişiyi anlamak için onun oturduğu koltuğa oturmak gerektiğini, onun bakış açısının ancak bu şekilde anlaşılabilceğini öne süren bir teoridir. Bir kadını anlamak için ya kadın olmalısınız ya da onun koltuğuna oturmalsınız; ancak bu şekilde kadınlığın ne demek olduğunu anlayabilirsiniz. Bir erkeği anlamak içinde aynı yöntemi kullanmalısınız. Peygamberimizin buyurduğu gibi *“Sizin için hayırlı olan komşunuz içinde hayırlıdır, komşunuz için hayırlı olan sizin için de hayırlıdır”*. Ancak böyle olumlu ve etkileşimli bir yaklaşımla karşdakini anlayabiliriz. Çifte ayrımcılık ise, *ötekini* anlamak için tersinden bir yaklaşımdır. Burada kişi kendi konumunda kalarak *ötekini* yargılamaya çalışır, kendi bakış açısıyla ve anlayışıyla bir kanaate varır.

Çoğunlukla bizler çifte ayrımcılığın bilinçsiz bir şekilde yapıldığını düşünürüz. Ancak başka bir önerme, bu ayrımcılığın tamamen bilinçli bir şekilde yapıldığını öne sürer. Çifte ayrımcılığı bilinçli bir tutum olarak kabul edecek olursak, bunun planlı bir şekilde yapıldığını hatta birçok komplo teorisini de barındırdığını kabullenmek mecburiyetinde kalırız. Aslında bu komplo teorisi güçlü bir teoridir ve buna göre dünyadaki birçok olayın plansız bir şekilde gerçekleştiğini düşünmek zordur. Çünkü dünya düşündüğümüz gibi dönmez, paranın ve gücün önemi yadsınamaz. Bu bağlamda Islamofobyaya ne etnik ne de dinî bir tepkidir. Benim gözlemlediğim kadarıyla Islamofobyaya Müslüman dünyayı şeytanî göstermek için Siyonist ideoloji, siyasi çıkar ve savaş sanayisi tarafından kurgulanan ekonomik bir plandır. Bir trilyon dolarlık savaş sanayisinin canlı kalabilmesi, tehdit olgusunun her zaman canlı tutulmasına bağlıdır; ancak korku insanları silahlanmaya teşvik eder. Mikro ve makro düzeyde küresel bir dünyada korkunun kol gezdiği tüm toplumlar silahlanır. Savaş endüstrisinin % 52'sini tek başına Amerika, % 85'ni ise güçlü ve medeni devletler kontrol eder.

'Akılcı bir yöne doğru mu gidiyoruz?' sorusuna cevabım ne yazık ki, hayır olacaktır. En azından hastalıklı bir siyasi düzeyde bunun mümkün olduğunu düşünmüyorum, umutlu olduğum şey insanlardır. Gözlemlerim sonucunda insanların artık daha akılcı olduğunu söyleyebilirim. Özellikle 11 Eylül saldırısı sonrasında ortaya konulan birçok teori, halkın, siyasilere daha akılcı hareket ettiğini ortaya çıkarmıştır. Entelektüeller ve politikaclar için de bu ayrımı kabul edebiliriz. Benim öne sürdüğüm teze göre insanlar bilinçsiz bir davranışta veya tepkide bulunsa-

lar da bazen bilinçli şeyler de yapabilirler. İnsanlar belli bir program dâhilinde kasıtlı davranışlar içine girdiklerinde ihtilaflara çözüm bulmak zorlaşır, kasıt yoksa çözüm bulmak kolaydır. Bazı şablonların oluşturduğu kendiliğinden düşünceler söz konusu olduğunda, insanların doğru düşünmesi beklenemez. Sormamız gereken diğer önemli sorular ise; neden ayrımcılığın hızla yayıldığı ve bu yayılmanın kasıtlı bir şekilde yapılıp yapılmadığıdır.

İnsanlar ayrımcılıkla çoğu zaman bilinçsiz ve kasıtsız bir şekilde muhatap olurlar. Bunun sebeplerini iki düzeyde ele alabiliriz: Birincisi siyasi düzey, ikincisi bilinçsiz ve kasıtsız tepkiyle ortaya çıktığını düşündüğümüz insani düzey. Siyasi düzey söz konusu olduğunda, Amerika ve Avrupa'da Müslümanların hedef olarak görüldüğünü ve dışlandığını, öcü gibi algılandıklarını söyleyebiliriz. Bunu yaparken en etkili araç ise medyadır. Medyanın bütün hilelerini bilen bir uzman olarak bunu kanıtlamak hiç de zor değildir. Medya kolayca korkulu bir ortam yaratabilir. Kültür araştırmaları yapan Fransız akademisyen Wudrul Azhap, Amerika-Irak savaşının gerçekleşmeyeceğini söylemiş savaş sonrasında ona neden böyle bir beyanda bulunduğu sorulunca, "*savaşın aslında olmadığını Bush'un ve Saddam'ın gerçek savaşı görmek için CNN'e gitmeleri gerektiğini*" söylemişti. Medya, korku ortamını pompalama gücüne sahiptir. BBC kanalı için İslam hakkında bir belgesel hazırlayan Ekber Ahmed, İran'daki İslam ile ilgili bölümü hazırladığında yüzlerine garip çizikler atan, bıçakla gösteriler yapan, İran'ın Kürt bölgesinde yaşayan Dervişleri '*İran'da İslam*' diye bir başlık altında göstermişti. Belgeselin Pakistan'la ilgili bölümünde ise İslam'ı, Lahor'un kirliliği ve sefil bölgelerini göstererek anlatmıştı. Elbette, İslam bu değildir; fakat medya kendi bakış açısını yansıtmakta oldukça başarılıdır. Gösterdikleri sefillik, kirlilik ve olumsuzluklar dünyanın her yerinde görülebilecek şeylerdir. Amerika'da 45 milyon kişi fakirlik sınırının altında, 50 milyon kişi ise mutlak fakirlik sınırının altında yaşamaktadır. Kamera olumsuzlukları gösterirken yeni bir sunumla ve gerçeğin bir temsili olarak sunar. Yeni bir sunum ile temsil arasındaki farkı açıklamak gerekirse; yeni sunumda bir gerçekliğe karşı medya gerçekliğini kullanırsınız, temsilde ise bir gerçekliği tüm gerçekliklere karşı kullanarak, birkaç örneği büttüne eşitlersiniz. Böyle bir eşitleme çok tehlikelidir, çünkü siz böylelikle Usame Bin Ladin'i, tüm fakir, zavallı ve sivil Afgan halkına eşit tutar, bunun neticesinde de öldürür ya da ayrımcılık yapabilirsiniz. Papa'nın

davetiyle gittiğim Milan seyahati dönüşü Roma'da bir trende Amerikalı bir yolcuyla tanıştım. Bu yaşlı Amerikalının, Usame Bin Ladin'i öldürmek için bütün Afganlıların öldürülebileceğini söylemesi, işte bu intikam kültürünün tezahürüdür. İntikam kültürünün kol gezdiği bir ortamda size rahatsızlık veren her şeyi yok etmek doğal karşılanır. Bu aslında son derece tehlikeli bir durumdur.

Huntington'ın öne sürdüğü medeniyetler çatışması teorisi bu tarafla, bence yanlıştır; çünkü çatışma medeniyetler arasında değil çıkarlar arasındadır. Bir Yahudi, Hıristiyan veya Marksist ile barışçıl bir ortamda yaşayabiliriz. Çatışma insanlar arasında değildir; eğer öyle olsaydı Irak'taki Müslümanları savunmak için İtalya'da 20 kilometrelik bir insan zinciri oluşturulamazdı. Artık, dogmatik algılardan arınmış daha az ideolojik bir topluma doğru gidiyoruz. İnsanlar artık daha açık fikirli, medeni ve akılcı bir şekilde dinlemeye ve konuşmaya hazır. Çatışma güçler arasındadır. Bir teorisyen olarak Huntington toplumun acılarını dindirmek yerine ileri sürdüğü tezle bu acıyı artırmıştır. Oysa sosyoloji uzmanları, toplum doktorları olarak toplumun acılarını dindirmekle yükümlüdürler. Yürütülen baskı politikaları Müslümanları anavatanlarına dönmeye ya da tek bir yerel kültür etrafında birleşmeye zorlamaktadır. Avrupa ve Amerika'da çoğu eğitimli, ekonomik olarak güçlü, 50 milyon Müslüman yaşamaktadır ki, bu da görmezlikten gelinebilecek bir rakam değildir.

Yürütülen politika bir bütünleşme-ayırışma ya da dışlama-bütünleşme politikasıdır. Bu ayrımcılık politikası islamofobiyi yaygınlaştırmaktadır. Bu bağlamda islamofobyaya üç farklı işlevi yerine getirir:

Birincisi Müslümanları hedef alan bir korku ortamı yaratmaktır. Bu ortam, davranışlarının ve tepkilerinin onaylanmasını isteyen politikacılar için gerekli görüldüğünde savaşın meşrulaştırılmasını sağlar, çünkü Batı için kamuoyu siyaseti çok önemlidir.

İslamofobyaya ikinci olarak, insanların kendilerinden farklı olandan kurtulmak istedikleri bir ortam sağlar. Bu tehlikeli durum Müslümanları yıldırarak ve yıkararak, onlara atfedilen kötü sıfatları kabul etmelerini sağlar. Medeni olmadıklarını kabul etmeye zorlanan Müslümanlar, durmadan kendilerini sorgulamak zorunda bırakılırlar. Elbette bu Müslümanlar arasında problemlili kişilerin olmadığı anlamına gelmez, her topluluk arasında problemlili gruplar mevcuttur. Birkaç hafta önce konferansa katılmak üzere gittiğim İsveç'in Göteborg havalimanında, uçuş-

larının 2-3 saat rötör yapması yüzünden birçok kişi havalimanında beklemek zorunda kaldı. Normal şartlarda sırasını bekleyip medeni bir şekilde uçağa bineceklerini düşündüğüm kişiler, baskı altında zannedilen aksine, medeni olmayan tepkiler ve davranışlarda bulundular. Sadece bu örnek bile insanların baskı altında anormal davranabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Elbette Müslümanlar arasında da bu tür anormallikler olabilir, üzücü de olsa Müslümanlar arasından teröristler çıkabilir. Biz tüm dünyadaki terörist eylemlere karşıyız ve bunun tehlikeli olduğunu biliyoruz. İnsanlar bu tür eylemlerle hareketlerini meşrulaştırmaya çalışabilirler, ancak doğru olan, meşru ve hukuki bir sistemle isteklerini gerçekleştirmeleridir. Aksi takdirde bu eylemlerden tüm dünya zarar görür.

Son olarak İslamofobyaya, Müslümanları canavar gibi gösteren bir politikadır. Oysa insani düzlemde bu bilinçsiz bir davranıştır. Bilinçsiz davranış, zihinsel bazı noktaların gözden kaçırılması, insanların bilgiyi işleme kapasitelerinin ve yeteneklerinin sınırlı olması demektir. İnsan hayatında birçok kez bilgiyi doğru işleyemeyebilir. Babalarımızın davranışlarına bile çoğu kez bir anlam veremeyebiliriz. Bu durumda önümüzde iki seçenek vardır; ya bilgiyi işlemenin daha kısa bir yolunu buluruz, ya da başkalarını anlamak için isteksiz davranıp, daha az zihni çaba gösteririz. Ne yazık ki, insanların çoğu başkalarını anlamak için yeterince zaman harcamak yerine, ilk bakışta elde ettikleri fikirlere göre bilinçsiz bir şekilde davranıp, hareket ve tepki arasındaki işlemi kolaylaştırırlar. Hareket ve tepki arasındaki süreci kolaylaştırmak adına da bazı şablonlar kullanırlar. Bu şablonlar bir İranlı için de başka kişiler için de vardır. Yüksek lisans yaptığım Dublin’de bir arkadaşımın İran ve İranlılar ile ilgili algısının ne olduğunu sorduğumda, *“İran’ın bir çöl olduğunu ve İranlıların çok tehlikeli olduğunu söylemesi”*, işte bu şablonların bir sonucudur. İnsanlar araştırma yapmadıkları için, farklı insanlarla tanışıp farklı yerlere gitmedikleri için önyargılarına göre hüküm verirler. Aynı önyargılar biz Müslümanlar için de geçerlidir. Hepimizin Amerika, Almanya veya İngiltere ile ilgili önyargıları vardır. İnsan âşık olunca gözü körleşir, her şey iyi gözükür. Sosyal şablonlar büyük ve karmaşık bilgi yığınları karşısında çabuk karar verip, hüküm vermemize neden olurlar. İdrak yoksunluğu, karar vermek ve hükmetmek için bir strateji gibi kullanılır. Bu durum sosyal önyargıları besler. Ani ve kastli olmak üzere iki türlü düşünme vardır. Ani düşünce, temelde bir düşünce değildir. Çünkü bir

düşünce noktanız yoktur. İnsanlar hakkında hüküm vermede aceleci davranırsınız. Kasti düşünce ise kaynaklara göre düşünmeyi, davranmayı ve bilgiyi işlemeyi gerektirir. Farklı ırk ve uluslar hakkında sadece kendi tecrübelerimizle değil, nesilden nesile aktarılan tecrübelerle de ani düşünce kalıpları oluşturulur. Ani düşünce, bir parçayı bütüne eşitleyen yeni bir temsil yaratır. Kasti düşünce ise, üzerinde düşünülmüş, okunmuş ve ona göre hareket edilmiş bir düşünce şeklindedir. Bu düşünce şeklinde, birey bilinçli zihni bir çaba içine girerek, daha derin düşünerek yargıya varır. Ani düşünce şeklinde zihni çaba ve zaman minimum düzeyde tutularak, hareket ve tepki açısından etkinlik sağlanır.

Burada iletişim kirliliğinden de bahsetmekte yarar vardır. İletişim kirliliği, başkalarıyla iletişim halinde iken bir sesin araya girmesidir. Rahatsız edici bir ses sizi uyutmaz, başkalarıyla konuşmanızı engeller. Buna benzer bir şekilde biri hakkında sahip olduğunuz olumsuz düşünce de, onunla iletişime girmenizi engeller. Müslümanlar ve dünyadaki diğer insanlar arasında da ciddi bir iletişim kirliliği var. *Ötekileştirme*, dünyadaki tüm toplumları büyük oranda etkiler. Bu tür kirlilikten kurtulmazsak, gelecek toplumlar çok ciddi problemlerle karşı karşıya kalabilir. İnsanlar artık yüzeysel bilgilerine göre başkalarını yargılıyorlar. Farklı kültürler hakkında araştırma yapan ve kültürel çalışmalar üzerine giriş sayılabilecek bir kitap yazan Chris Baker'ın, İran davetime çok sevinmesine rağmen güvenlik nedenleri ile gelemeyeceğini söylemesi, bu önyargıların sonucudur. İngiltere'deki İslam Merkezi'nde yemeğe davet ettiğim bir papazın, masaya oturur oturmaz beni Hıristiyanlığa davet etmesi de bunun bir sonucudur. Ona "*Hız İsa'ya ve Hz. Meryem'e inanan bir Müslüman olarak çoktan beridir bir Hıristiyan olduğumu, ancak onun için aynı şeyin geçerli olamayacağını, çünkü Hz. Muhammed (SAV)'e inanmadığımı*" söylediğimde, şaşırması da yine bunun bir sonucudur. İslam'ın evrensel değerlere sahip bir din olması, hoşgörüyü de beraberinde getirmektedir. İslam'ın hoşgörüyü ilgili bir problemi yoktur. Çünkü İslam dini, Hıristiyanlık ve Yahudiliğin temel değerlerini zaten kabul etmektedir. İnsanların inançlarına göre yaşamıyla ilgili bizim bir problemimiz yoktur. O halde İranlıların her türlü kötülüğün kaynağı olarak tanımlanmasından sonraki adım ne olacaktır? İletişim kirliliği başkaları ile ilgili algımızı ve tepkimizi etkiler.

Yapısalcı bir yaklaşımla bakıldığında toplum bir sistem gibi çalışır ve toplumun bir unsuru değiştiğinde diğer unsurları da değişir. Bu ba-

kış açısını çifte ayrımcılığa taşıdığımızda, toplum içinde azınlığa ayrımcılık yapılması, çoğunluğun ve giderek tüm toplumun da ayrımcılığa uğramasına yol açar. Bu ayrımcılık ise sebepsiz korkuya yol açar. Baskı altında kalan toplum, nedenleri sorgulamadan harekete geçer. Tehdit algısı gerçek korku ortamının oluşturulması için bir yöntemdir. İngiltere’de yaşayan iki milyon Müslümanın algılanış biçimi, yani islamofobia ve Müslüman korkusu, kamu korkusuna dönüşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, azınlığın canavarlaştırılması tüm toplumun canavarlaştırılmasına eşittir. İstanbul’da olan bir kirlilik tüm doğayı etkiler. Kötülük kötülüğü doğurur. Yaşadığımız dünya bir tanedir ve bu küreselleşmiş dünyada olan herhangi bir kötülük beni etkileyemez diyemezsiniz. Altı milyar insanın yaşadığı, herkesin herkese kolayca ulaşabildiği küreselleşmiş bir dünyada artık konumunuzu coğrafya değil, uzay belirler. O halde ayrımcılığın kol gezdiği böyle bir dünyada, azınlık ve çoğunluk arasındaki ilişki nasıl olacaktır? Bunun iki yolu var: Birinci yol güçlü ve güçsüz arasında yürütülen tahakküm politikası. Böyle bir ortamda hiç kimse korkmadan bir talepte bulunamaz ve düşünemez, yukarıdan aşağıya doğru, güçlü ve güçsüz arasında gerçekleşen böyle bir diyalog ve hâkimiyet, güvensizliğe yol açar. Son zamanlarda iki türlü küreselleşmeden söz edebiliriz; yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşen küreselleşme. Yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşen küreselleşmenin daha güçlü olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü tabandan yukarı doğru gerçekleşen bir küreselleşme insanların kalplerine işler. Mevlana’nın kitabının Amerika’da en çok satılan kitaplar arasında olmasının nedeni budur. İkinci yol ise fil ve fare ilişkisidir. Hiç kimse bir farenin fil için problem olmayacağını söyleyemez. İletişim kirliliği bir faredir. Güçsüz ve zayıf bireyler de, güçlü elinde tutanlar için problem yaratma gücüne sahiptirler. Peki, bundan sonra çifte ayrımcılığı nasıl karşılıklı tanınmaya ve saygıya dönüştürebiliriz? Nietzsche’nin öne sürdüğü gibi, birey aile içinde tanınmıyorsa kendini tecrit edilmiş hisseder ve aile içinde gürültü çıkarır. Eğer eşit şekilde tanınır ve saygı duyulursa güvende hisseder. Dünya toplumları büyük bir ailedir ve hepimizin eşit şekilde tanınmaya ihtiyacı vardır. Bu yüzden İngiltere’de yaşayan Müslümanlar çifte vatandaşlığı talep etmektedir. Çifte vatandaşlık hakkı, Müslümanların sivil kanunları, hükümetin ise dini kanunları tanıması anlamına gelir. Dini kanunların da normal vatandaşlık unsurları gibi kendine has sosyal, si-

yasi ve ekonomik yaşam sistemleri vardır. Müslümanlara bir gün gül veren, başka bir gün ceza verip onlarla savaşan ve gül verdiğinde bile siyah bir gül verip korku politikası sürdüren bir anlayış bizi bir yere götüremez. Biz Müslümanların kırmızı veya sarı güllere ihtiyacı vardır. Siyah gül kötü olduğu için değil, böyle bir gül olmadığı için verilmemelidir. Gül ve korku politikası hem azınlığın hem de çoğunluğun kaybedeceği gevşek bir politikadır. İhtiyacımız olan balık ve midye politikasıdır. Balık ve midye politikası farklı tabiata sahip iki farklı varlığın barışçıl bir şekilde konuşabildiği, birbirine saygı duyduğu, birbirlerini siyah veya beyaz olmakla suçlamadığı bir politikadır. Amerikan tarihinin bir parçası olan siyah ayrımcılığı ve yine Bush hükümetinin dile getirdiği bir 18. yüzyıl politikası olan *“ya bizimlesin ya da karşısın”* politikası artık *“ya bizimlesin ya da yok olacaksın”* politikasına dönüşmüştür. Güçlüler dünyanın gerçekleri bunlardır. Farklı din, kültür, etnik grup ve yaş grubuna mensup insanların farklılıklarına rağmen kültürlerarası bir iletişime girmesi, konum değişimi teorisiyle mümkün olabilir. Böyle bir teoride birey başkasının yerine oturur ve kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa başkalarına da o şekilde davranır. Hiç şüphe yok ki konumumuzu değiştirerek karşı tarafı anladığımızda, hem kendimiz hem de başkaları için en iyisini yapmaya çalışırız.

İngiltere Müslümanları: Kimlik ve Siyasi Angajman

Shenaz Bunglawala*

Burada sunacağım makale, İngiltere’de meydana gelen 7 Temmuz olayları sonrasında, hükümetin İngiltere’deki Müslümanlar arasında dinin depolitizasyonunu ve Müslümanların siyasetten uzak tutulmasını sağlamak amacıyla geliştirdiği, arabulucuların eğitimi ve desteklenmesini içeren stratejilerini ve bu stratejilerin yapısında var olan zayıflığı değerlendirecektir. Bu bildiri, seçilen temsilcilerin teşviki ile depolitize edilmiş Müslüman kimliğinin

üretiminin, siyasi ifadenin meşru parametrelerini ihmal ettiğini ve liberal demokratik bir toplumun hakiki ilkelerini zayıflattığını iddia etmektedir. İngiltere’deki Müslümanlar kendilerinin depolitizasyonunun neden “başarılı entegrasyonun olmazsa olmazı” olarak değerlendirildiğini sorgulamaktadırlar. Bu “sonuçlar araçları meşrulaştırır” tartışması, sadece İngiltere’deki toplulukları daha fazla bölmeye yarayacaktır. Vatanperverlik ve milli hüviyet sadece Müslümanlar siyasi olmaya son verirse mi mümkün olur? Peki onların siyaseti, kendilerini radikalleş-

* Kings College Öğretim Üyesi & Muslim Council of Britain Uluslararası İlişkiler Sorumlusu, İngiltere.

meye kolayca verdiği gibisinden üretilmiş bir korkuyla, muhalif görüş ve küresel kaygılarla veya uluslar üstü siyasetle hem ideolojik hem de mekan yönünden çembere mi alınmalıdır?

Bu tebliğ, çoğulculuğun teşvikinin hükümetin politikalarıyla doğru bir biçimde uygulanmadığı sürece zayıfladığını iddia ediyor. Sahte üst-söylevler (*meta-narratives*) yoluyla suni sınırların ve çözülme ve uzaklaştırma yoluyla da gerçek engellerin oluşturulması, İngiliz Müslümanların İngiltere'deki sivil ve siyasi topluma katılımını zayıflatıyor. Onun yerine bu yazı, Müslümanların, İngiltere'deki diğer azınlık gruplarının başarıyla yaptığı gibi, hükümetin babaca müdahalesinden bağımsız, siyasi ve kültürel kimlik geliştirmesi gerektiğini savunuyor. Bu tebliğ, İngiltere Müslümanlarının pek çoğunun hayatına hâkim olan dini zorunluluklardan ödün vermeden, aktif vatandaşlar olmaları için salahiyet verilmesi gerektiğini söylüyor.

İngiltere Müslümanları ve İngiliz değerleri

Son yıllarda "İngilizlik" ve "İngiliz değerleri" konusundaki fikirlerin mütalaası, dini inançla milli kimliği rahatça birleştiren ve kabul edilebilir bir Müslüman İngiliz kimliği kavramının mütalaası ve teşvikine kadar genişledi. Bu öyle bir kimlik ki - "İngilizlik" meselesindeki gibi - fikirlerin, değerlerin ve paylaşılan alanlara ve sosyal uyuma yardım eden varoluş yollarının tanınmasını ve eğitimi içerir.

Temmuz 2005'teki bombalamalar ve o yıldan bu yana meydana gelen başarısız terör saldırıları, İngiltere'nin liberal çokkültürlülüğünün ve pragmatik kamu politikasının, ne coğrafi ne de empatik açıdan ülkeye hiçbir bağlılık duymayan bireylerin İngiltere'de var olması konusundaki endişeleri artırdı.

Londra'daki bombalamalar en kötü olanıydı çünkü bunu yapanlar İngiltere'de doğmuş ve orada yetişmiş Müslümanlardı. Böylece, İngilizlik ve İngiliz değerleri konusundaki sorular, bazılarının Temmuz 2005 saldırılarının ve başarısızlıkla sonuçlanan sonraki girişimlerin açıkça gösterdiğini düşündüğü toplumdaki bölünmelerin ötesine geçmeye çalıştı.

Politikacılar ve kamu entelektüelleri "paylaştığımız değerleri" araştırdıkça, tartışıkça ve tanımladıkça, bu paylaşılan değerlerden sonuç çıkarmak için özel bir kategori olarak İngiliz Müslümanlar üzerinde yoğunlaştı. O dönemde Topluluklar Bakanı olan Ruth Kelly şöyle diyordu:

'Hem bu ülkede, hem de küresel olarak karşı karşıya bulunduğumuz bu tehdidin ölçeği 11 Eylül, 7 Temmuz ve bu yaz meydana gelen terör saldırılarıyla oldukça artmıştır. Müslüman toplumundaki ortaklarımızla ve diğer inançlardan insanlarla ilişkilerimizi geliştirmek istediğimiz doğrudur. Ortak bir sorunla karşı karşıyayız ve insanlardan bu meydan okumanın boyutuyla yüzleşmelerini isterken gerçek liderlik sergilemeliyiz. [Müslümanlar] paylaştığımız değerler konusunda açıkça konuşmak ve gördükleri yerde aşırılığa meydan okumak zorundalar. Aşırılıkla mücadele eden ve ortak değerlerimizi savunduğunu açıkça ifade eden her organizasyonla birlikte çalışırım."¹

2001'den itibaren hükümetin politikası, terörist gaddarlıklara karşı açıkça konuşması ve terörün "İslam'da yeri olmadığını" tekrarlaması için Müslüman topluma başvurmak şeklinde oldu.² 2006'dan itibaren de daha tartışmalı bir dönüş yaparak, *şiddet içeren aşırılığın* cahil savunucularının pençesinden toplumu kurtaracak Müslüman toplumundaki 'reformcu' sesler ve 'ilerici düşünürler' için her çareye başvurmak şeklini aldı.

Hükümetin angajman yönündeki politikası, Londra'daki saldırıların ardından çok sayıda çalışma grubu oluşturulup, Müslüman grupların yeni bir kamu politikası gündemine katkıda bulunmak üzere davet edilmesi şeklinde başladı. 2006'nın sonlarında Topluluklar Bakanı Ruth Kelly, Müslüman toplumla etkileşimin artırılması politikasında çok önemli belirli organizasyonları eleştirdiğinde ise, hükümetin politikası hatırı sayılır bir dönüşümden geçti.

Bunun yerine Ruth Kelly, *Sufi Muslim Council* gibi angajmanı destekleyen gruplara yönelik yeni bir yaklaşım başlattı. Sonradan, açıkça aşırılık karşıtı bir gündeme sahip olan ama - çelişkili olarak veya belki de manalı bir biçimde - İngiliz dış siyaset kararlarının radikalizmin büyüyen tehdidine katkısını fazla vurgulamayan *Quilliam Vakfı (Quilliam Foundation)* da aralarına katıldı.

Şiddet içeren aşırılığı engelleyebilecek apolitik Müslüman ortaklar arayıp bulmak suretiyle hükümet, etkili bir araştırma kurumu olan RAND'ın önerdiği, Sufileri teşvik eden ve siyasette aktif olan Müslü-

1 'Islamist Extremism', Column 713, Hansard 2006: parliamentary publications. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmhansrd/vo061107/deb-text/61107-0004.htm#06110743000506> .

2 <http://www.mcb.org.uk/uploads/Imamletter-31March04.pdf>, erişim, 25 Kasım 2008.

manları uzak tutan bir siyaset takip ediyordu. Selefilere ve İslamcılara 'radikal köktendinciler' olarak bir arada gruplayarak RAND, modern demokrasiye ve 'genelde Batılı değerlere özelde de Amerika Birleşik Devletleri'ne' karşı iddia edilen antipatiyi, bunların tümüne düşman gibi davranacak tartışılmaz bir temel olarak belirtir. Üstelik RAND, 'gelecekçiler'e (yani açıkça görülüyor ki, ibadet eden her Müslüman'a) karşı tebdirdir çünkü bu yolda çok fazla ilerlemek 'bizim güvenilirliğimizi ve ahlaki inandırıcılığımızı zayıflatabilir' argümanını savunur. RAND, 'çekirdek değerlerin saldırı altında olduğu gerçeğini göz önüne alarak, Batı medeniyetinin değerlerini doğrulamanın önemli' olduğunu iddia eder. RAND'ın buradaki pozisyonu, ABD ve İngiltere'nin 'terörle mücadele'deki siyasetini temsil etmektedir.

Güvenilir Müslümanları bu tehditle savaşacak ortaklar olarak düşünmek yerine RAND, modernist Müslümanları (yani geleneksel İslam'ın uçlarındaki bireyleri) ihtiyatlı biçimde bünyesine alıp onlara kendi fikirlerini ifade etmek ve yaymak için geniş bir platform sağlayarak, 'İslam hakkındaki kendi görüşlerini genişletmeyi' seçti. 'Gelenekçiler değil onlar,' diyor RAND, 'çağdaş İslam'ın yüzü olarak eğitilmeli ve kamuya sunulmalıdır.'

RAND, Müslüman toplumun siyasi ve kültürel İslami sembollerden vazgeçeceği net bir şekilde taahhüt edilmemiş olan girişimlerine salâhiyet vermenin uzun vadedeki zararı hakkında Batılı hükümetleri uyandırıyor. Dolayısıyla RAND, İslam'ı Batılı seküler normlarla çatışan herhangi bir siyasi veya kültürel kimlikten yoksun kılmak için seferber olan eylemcilerin benimsediği türden bir pozisyona dikkat çekici biçimde yaklaşıyor. İngiliz hükümetinin Müslüman toplumlar hakkındaki böylesi pejoratif ve yanlış beyanlardan etkilenmesi, birçok Müslüman için moral bozucu oldu. Daha genel biçimde, uysal ve apolitik Müslüman ortaklar bulma çabası, El-Kaide propagandacılarının genç İngiliz Müslümanları toplamadaki başarısıyla uğraşmak meselesine dair hiçbir şey yapmadı.

Sol Sağa Kayıyor

Teröre karşı savaşın başlangıcından bu yana İngiltere Müslümanları, dinlerinin ne olduğunu, İngiliz kimliklerini ve İngiltere'deki İslam ve Müslümanlar üzerine yapılan tartışmalardaki yerlerini ifade etmenin

yollarını aradılar. 'İngiliz değerleri' ile zıtlaşmayan ya da doğal olarak ayrımcı olmayan veyahut radikalleşmeye ve şiddet yanlısı aşırılığa meyyal olmayan bir kimlik oluşturma çabası söz konusuydu. Oysa İngiliz Müslüman toplumuna olan popüler ve akademik ilgi, Müslümanların bütün faaliyetlerini ayrılıkçılığa giden adımlar ve nihayetinde radikalleşme olarak geniş çerçevede lekelemeye çalıştı. Sonuçta Müslümanların tüm olumlu çabalarının zayıf ve etkisiz olduğu şeklindeki bir anlatı popüler hale getirildi.

11 Eylül saldırıları ve Londra bombalamalarından bu yana, toplumun ve siyasi yöneticilerin çoğu şiddet yanlısı aşırılığın retoriği ile mücadeleye edebilecek kadar sağlam bir siyasi kimlikle bu aşırılıkçıların tuzağına karşı koymakta başarısız kabul edilirken, genç İngiliz Müslümanlar üzerinde de büyük bir ilgi vardı. Siyasi tartışma, çokkültürlülüğün zayıflığına ve ulusal kimlik ve güvenliğe yönelik tehditlerin, intihar saldırıları şeklinde 'yurtiçinde yetişen teröristler' tarafından yürütüldüğü iddialarına odaklanılmıştı.³ Ayrıca bu tartışmalar, mevcut sonucun ortaya çıkmasında Sol'un katkısını ve suç ortaklığını kınayan, resmen Sol'da yer alanların arasında yeni bir politikanın doğmasına yol açtı.

Bazı eski solcu liberaller, yoldaşlarını, Aydınlanma değerlerini savunmadaki başarısızlıkları ve Müslümanlar tarafından liberal demokrasi ile uyumlu diye destekledikleri değerleri kolayca benimsemeleri dolayısıyla eleştirdiler. Bu eleştiriler, en açık şekilde Nick Cohen'in "What's Left? how liberals lost their way" kitabında ifade edildi. Kitaptaki argüman, Müslümanlarla ittifaklar oluşturan Sol'un, bir zamanlar daha adil ve daha eşit bir toplum için mücadelelerini tanımlayan değerlerden vazgeçtikleri yönündeydi.⁴ Andrew Anthony gibi Cohen de, kendinden nefretin ve suçluluğun Sol'un bir zamanlar müdafaa ettiği liberal değerlerde tükendiğini ve 'İslamcılık'a verilen mevcut tavizin bu çürümenin derinliğini açıkça yansıttığını iddia eder:

3 Zayıf bir İngiliz kimliği ve İslam'ın daha fazla pazarlık gücüne sahip olması Melanie Philips (Daily Mail), Leo McKinstry (Daily Express) ve Rochester Piskoposu Charles Moore (Spectator) tarafından desteklenmiştir. Ayrıca, Michael Nazir Ali radikal İslam'ın, Hıristiyan değerleri çökmüş İngiliz solunda bir boşluğu doldurduğunu iddia etmiştir. Bkz. 'Breaking Faith with Britain', *Standpoint*, Haziran 2008.

4 Bkz. Cohen, N. (2007). *What's Left? How liberals lost their way*. Harper Perennial; ve Anthony, A. (2007). *The Fail Out: how a guilty liberal lost his innocence*. Jonathan Cape.

“Cinsiyetçi yargıçlar mini etek giyen kadınların bunu istediklerini söylediler. Tecavüze uğramalarının temel nedeni onların provokatif kıyafetiydi. Aynı şey 11 Eylül sonrası entelektüel sol için geçerlidir. “Onun gelmesini” biz istedik; kendi cinayetimizin temel sebebi biziz. Tıpkı bir zamanlar tecavüzcülerden sorumluluğu kaldıran ve bazı erkekler tecavüz ederken, diğerlerinin etmemesini anlamayan yargıçlar gibi, entelektüel sol da toplu cinayeti, harici provokasyona doğal bir cevap olarak inşa etti ve kendilerine özgür bir toplumun, İslamcılarını provoke etmezse özgür kalıp kalamayacağını sormadı.”⁵

Burada, resmen Sol’da yer alanların alternatif yönelimleri, Sağ’dakilerle pek çok şey paylaşır. Kundnani’nin dediği gibi, ‘Cohen, Anthony ve diğer birçok eski solcu liberaller artık sağcı liberallerdir.’⁶

Bu sağcı liberallerin etkisi hükümetin 2006’dan beri, belirli Müslüman kuruluşlara karşı izlediği politikalarda görülebilir. *Policy Exchange* tarafından hazırlanan ve sağcı bir liberal olan Martin Bright tarafından yazılan ‘When Progressives treat with Reactionaries’ raporundan sonra hükümet, sağcı liberal yöne doğru keskin bir dönüş yaptı.

Toplumlar Bakanı bu yeni yaklaşımı Entegrasyon ve Uyum Komisyonu’nun kuruluşundaki bir konuşmada ilan etti:

“Söz veriyorum: sizinle (Müslümanlarla) ve sözleri ve eylemleriyle aşırılığa karşı mücadele etmekte ve büyük bir çoğunluğumuzun paylaştığı değerleri savunmakta kararlı olan Britanya’nın tamamındaki toplumlarla ortaklaşa çalışmaya olan taahhüdümüzü arttıracacağız. Sadece kenarda durmak ve aşırılıkla mücadeleye destek verir gibi görünmek yeterli kadar iyi değildir. İşte bu yüzden, *şu andan itibaren, Müslüman örgütlerle ilişkimizin kökünden yeniden dengelenmesini istiyorum*. Bu göreve geldiğimden beri, gençleri ve kadınları da içeren Müslüman örgütler ağıyla ilişkiler geliştirilmesinin yollarını aktif olarak araştırdım.

5 a.g.e. s: 275-6. Sağcı liberaller ve Sağ tarafından dile getirilenlerin İslam’daki pozitif eşleşmesi, *Policy Exchange* tarafından hazırlanan çokkültürlülük raporunda, ‘Living Apart Together’da görülebilir. ‘İngiliz toplumunda yön hissi için, ortak amaç ve güvenilirlik için bir uyanışa ihtiyaç vardır. İslamcılık Batı’daki kendinden nefret etme ve kafa karışıklığından oluşan daha geniş bir kültürel problemin sadece bir ifadesi biçimidir.’ Mirza, M., A Senthilkumaran ve Z Ja’far. (2007) *Living Apart Together*. Londra: Policy Exchange. s: 7

6 Kundnani, A. (2007) ‘How liberals lost their anti-racism’. Institute of Race Relations. <http://www.irr.org.uk/2007/october/ha000008.html>, erişim, 3 Kasım 2008.

Gelecekte, açıkça söylüyorum ki; *fon sağlama ve ilişki kurma stratejimiz, aşırılıkla mücadelede ve ortak değerlerimizi savunmada proaktif bir liderlik rolü üstlenen örgütlere doğru kaymalıdır.*⁷

Hükümetin politikasındaki U dönüşünün nedeni, *Policy Exchange* raporuna ve raporun *Britanya Müslüman Konseyi* gibi kuruluşların, şiddet yanlısı aşırılıkla aynı ideolojiyi paylaşmaları yüzünden, şiddet yanlısı aşırılığa karşı mücadelede asla müttefik ve ortak olamayacakları yönündeki yaklaşımına dayandırılmaktadır.

Tony Blair, Temmuz 2006'da Avam Kamarası İrtibat Komitesi'nde yaptığı konuşmada şöyle demiştir:

"Şiddet yanlısı aşırılığa sadece, ayağa kalkıp açık bir şekilde 'Siz insanları terörizm aracılığıyla öldürürken yanlış yapıyorsunuz, terörizmi ve aşırılığı teşvik ederken yanlış yapıyorsunuz' demeyen, fakat aslında 'Siz Batı hakkındaki görüşünüzde yanlısınız, Müslümanlar sanki Batı tarafından eziliyormuş gibi toplumun içinde insanların durmadan işledikleri bir öfke duygusuna kapılmakta hata ediyorsunuz' denmelidir. Bütün bir öfke duygusu, ideolojik ve temelden yanlıştır. Amerika ile, İngiltere ile, Batı dünyası ile anlaşmazlıklarınız olabilir. Fakat bunların hiçbiri sadece yöntemleri değil, topluma çok uzak olan görüşleri de meşru kılmaz"⁸

Bütün yollar şiddet yanlısı aşırılığa çıkıyor

Bir felsefe olarak İngiliz vatandaşlarına yönelik güvenlik tehdidini çokkültürlülük ile bir tutmak, siyaseten merkez sağda yer alanlara yenilenmiş bir yaklaşım kazandırdı. Bunun sayesinde, sadece ırka değil, dine de odaklanarak kendilerinin göçmen karşıtı eğilimlerine yapılan eleştirilerin altından kalktılar.

Centre for Social Cohesion, Civitas and Policy Exchange gibi think-tank'ler tarafından büyütülen ve teşvik edilen, ve Cohen ve Anthony gibi eski solcular tarafından onaylanan argümanların genel itici gücü, çok-

7 Britain: our values, our responsibilities. Toplumlar ve Yerel Hükümet Bakanı'nın konuşması, 11 Ekim 2006. İtaliy yazılar yazara aittir. Yorumlar *Policy Exchange* raporunda Müslüman örgütlere yöneltilen eleştirileri dengelemeye yöneliktir, şöyle ki; *İngiltere Müslüman Konseyi* gibi kuruluşlar aşırılıkçılık sorununun parçasıdır, bu yüzden yok edilmesinde rol oynayamazlar.

8 Başbakan'ın, Avam Kamarası İrtibat Komitesi'ne verdiği sözlü ve yazılı kanıt, 4 Temmuz 2006. Avam Kamarası Belgeleri 709-iii 2005-06. Londra: Basım Ofisi. Konu 358.

kültürlülüğün, göçmenler tarafından Britanya'ya getirilen değerlerin meydan okuması ile karşı karşıya olan İngiliz yerel değerlerinin elini zayıflattığıdır. Kamu politika kararları ve *Çokkültürlü Britanya'nın Geleceği Komisyonu*⁹ gibi çokkültürlülük üzerine komisyonlar kurulması aracılığıyla yapılan resmi onay, Britanya'yı, toplumun çoğunluğuna karşı saldırılara yol açan farklı fikirlere karşı misafirperver kılmıştır. Sağ'da yer alan bu think-tank'lerin temel argümanı, İngiliz (veya Avrupalı) köklere sahip olmayan değerler ve yaşam tarzlarını tanıyan ve barındıran çokkültürlülüğün, bu yabancı düşünme ve var olma türlerinin kapasitesini, kendi karşıtlarına karşı misafirperverliklerini ispatlayan toplamların tam da kendilerini tehdit edecek noktaya kadar güçlendirmesidir.¹⁰

Çok Etnikli Britanya'nın Geleceği raporu bir tarafta Britanya'nın azınlık toplumlarının çoklu kimliklerinin tanınması, bunun teşvik edilmesi ve onların herkes tarafından paylaşılan bir ulusal kimlik kilimine dokunması ihtiyacını dile getirirken, diğer taraftan takip eden yorum, 'İngiliz değerlerinin' bütün diğerlerinin dışlanmasına eşdeğer tutulduğu bir ulusal kimliğin savunulmasına olan ihtiyaca odaklanmıştır. Tartışma ve siyasi beyanlar, çoğulcu bir toplumda farklılığın tanınması ve barındırılmasından ziyade, vatandaşlığın ve 'entegrasyonu sağlama görevi'nin¹¹ vurgulanmasına doğru meyletmıştır.

9 Lord Profesör Bhikhu Parekh tarafından başkanlık edilen Komisyon, Birleşik Krallık'tan "toplulukların topluluğu" olarak bahseder. Komisyonun raporu, bireylerin bireyler olarak tanınması, fakat aynı zamanda bireylerin çoklu grupların üyeleri olma sıfatını taşımaları ihtiyacına referans yaparak liberalizm ve komüniteryanizmin rekabet eden talepleri arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. Rapor İngiltere'nin, liberal anlamda bir "vatandaşlar topluluğu"nun çeşitliliği, fakat aynı zamanda bir "topluluklar topluluğu" olmasının tanınması aracılığıyla geliştirilmesini benimsediğinden söz eder.

10 Centre for Social Cohesion'in direktörü Douglas Murray, 2006'da "liberal demokrasideki eksikliklere" işaret ederek şöyle demiştir: "Düşmanlarımız bizim örgütlenmemizdeki bu zayıflıkların farkındadır. Bu zayıflıklar ki Tocqueville gibi Leo Strauss da, bizim ilgili ve dikkatli bir gözle üzerinde durmamız gereken liberal demokrasinin iç eksiklikleri arasında olduğunu zikretmiştir... Eğer alt seviyede bir cihad yanlısı iseniz ve Avrupalı bir masumun kafasını kesmeyi tasarlıyorsanız, Avrupa basını size seçilmiş liderlerin kafa derisini de fazladan verecektir. Ve siz aynı şeyi daha barışçıl yollardan yapabilirsiniz, mesela Danimarka hamur işlerini Avrupa Komisyonu üyeleri elleri havaya kaldırıp, fikrinizi değiştirmeniz için size herhangi bir taviz – ya da tatlandırıcı- verilmesini sorana kadar tehdit ederek. Dediğim gibi – modern Avrupalıların, işi, değersiz caniler veya teröristlerin yapabileceğinden daha iyi bitirecekleri garantidir.

11 Başbakan Tony Blair'in konuşması, 'Entegrasyon Görevi: Paylaşılan İngiliz Değerleri'. 8 Aralık 2006. <http://www.number10.gov.uk/Page10563>.

Policy Exchange, Civitas and Centre for Social Cohesion gibi think-tanklerin çözümleri, İngiliz değerlerinin sağlam, dirençli bir müdafaası ve Britanya'da (veya Avrupa'da) kökenleri olmayan yaşam tarzları ile herhangi bir türde uzlaşmanın reddedilmesidir. Söylem, kimlik politikasının parametrelerini bir tek hâkim kimliğe doğru daraltmıştır. Okullarda, hastanelerde ve diğer kamu kurumlarında, gıda ve giyim üzerine yönergeler yoluyla İslam'ı tanıma ve Müslümanları barındırmanın, hâkim değerlerin, yerel olmayan değerlere bir tür 'teslimiyeti' olduğu iddiaları, kimlik politikalarını kötü bir şöhrete kavuşturmuştur. İngiliz olmak şehirdeki tek oyun olmalıdır. Oyunun başkahramanları ise sadece aşırı sağ ırkçı gruplar değil, ayrıca Müslüman kimlik politikalarını özellikle düşman gören think-tanklerdir.

İngiliz olmanın ve İngiliz değerlerinin, çoğunluğun kültürüne entegrasyonu engelleyen diğer kimliklerden gelen zımnî tehditlere karşı savunulması, Britanya'daki Müslüman kimliğinin çöpe atılması anlamına gelir.

Kudnani, Sağ liberallerin ve merkez sağın yeni mantığını:

"özgürlüğü savunma iddiası, fakat kimin özgürlüğü için savaştığı konusunda seçicidir. Der ki; bireysel özgürlükler tamdır, fakat mesela, tesettürü bir bireysel hak olarak problemlili bulur. Çünkü Anthony der ki, bunu giymek, 'özel ve ayrı bir kimlikte' ısrar etmektir."¹²

sözleriyle özetler.

'Müslümanları' siyasetin dışında tutmak

Sufi İslam Konseyi gibi, sağdaki think-tanklere benzer şekilde, Müslümanların İngiliz siyasetinde hiçbir Müslüman temsilciye sahip olmadan, kamuoyunda görünmez olmaları gerektiğine inananlar da vardır. Müslümanların siyasi alanda var olmaları ve iletişime geçmeleri durumunda, bu İngiliz vatandaşı şeklinde olmalıdır. Ne daha az, ne daha fazla. Bu önerme, gruplar veya bireyler halinde temsil edilsin veya edilmesin, siyasetin ve kamusal alanın dinin çıkarlarından etkilenmeyecek bir şekilde var olması gerektiğini söyleyen sekülerlerin mantığını yansıtır.

Policy Exchange'in '*Living Apart Together*' başlıklı raporunda, yazarlar, dini özel alana indirgemek şeklindeki bu önermeyi şöyle güçlendirirler:

12 Kundnani, A. (2007). "How liberals lost their anti-racism". Institute of Race Relations. <http://www.irr.org.uk/2007/october/ha000008.html>, erişim tarihi: 3 Kasım 2008

"Kamusal alanda insanlar eşit muamele görme hakkına sahip olmalıdırlar. Özel alanda kendi kimliklerini yaşama ve takip etme özgürlüğü ile birlikte."¹³

Bu durum, apolitik bir yaklaşımı benimsemek için siyasi olarak farkında kalarak, kayıtsızlığı teşvik eden gruplardan çıkan insanlar tarafından tamamlanır. 'Eski aşırılık karşıtı' söylem, bir din olarak İslam ve bir siyasi ideoloji olarak İslamcılığın birbirinden ayrılması gerektiği görüşüne dayanır. İlkinin Britanya'da ortak bir şekilde var olabileceğini ve Britanyalılığı teşvik edeceğini söylerlerken, diğerinin, yani her şeyi kuşatan tavizsiz bir ideolojinin buna imkân vermediğini söylerler.

Quilliam Vakfı Direktörü Mecid Navaz, bu gerçeği, *ABD Senatosu İç Güvenlik ve Hükümet İşleri Komitesi*'ne sunduğu görüşünde şöyle açıklar:

"İslam bir inançtır. İslamcılık ise, bir inanç olan İslam'ı meşrulaştırma aracı olarak kullanır. Bazılarınız bu ideolojiyi İslamcılık olarak adlandırmakta gönülsüz olabilir. Burada, Müslümanları yabancılaştırma için anlaşılabilir bir endişe vardır. Benim görüşüme göre, sadece İslamcılık kelimesini kullanarak ideolojinin inançtan ayrı olduğunu ve İslam'ın, İslamcılığın aşırılıklarından azade olduğu fikrini yaygınlaştırabiliriz."¹⁴

Quilliam Vakfı gibi gruplar ve onun *Centre for Social Cohesion ve Policy Exchange*'deki destekçileri, bir ideoloji olarak İslamcılığın sosyal uyuma en temel tehdit olduğunu savunmakta acelecidirler. Bu görüşe, sadece, şiddet yanlısı aşırılıkçılar tarafından istismar edilmeye müsait 'biz' ve 'onlar' anlayışından müteşekkil ikiliklerin ilanı yoluyla değil, ayrıca daha sistematik ve gizli bir şekilde, kamusal alanda bir Müslüman kimliğinin ve bir Müslüman temsilcinin varlığı aracılığıyla da ulaşırlar.

Bu eleştirmenlerin iddiasına göre, din tarafından veya sadece nefreti yayan değil, güvenilir bir teolojik duruşa da sahip olan tüm dini liderler tarafından ilham verilen İngiltere Müslümanları, ikiliğe daima meyilli kalacaklardır.

Önerme, bir inanç olarak İslam'ın siyasete uygulanması durumunda, onunla bir üstünlük pozisyonundan ilişkiye geçebileceği fikrini mer-

13 a.g.e. s. 7.

14 'The Roots of Violent Extremism and Efforts to Counter it', ABD Senatosu İç Güvenlik ve Hükümet İşleri Komitesi'ne, Quilliam Vakfı Direktörü Mecid Navaz'ın sunumu, s. 4-5. <http://www.quilliamfoundation.org/images/stories/pdfs/us-senate-submission-09-2008.pdf>.

keze alır. Batı'daki azınlık toplumları olarak dine dayanan bir siyasi kimliği benimseyen Müslümanlar, klasik duygularını gizleme davranışıyla, takiiye ile suçlanırlar. Burada, Müslüman siyaseti birlikte var olma veya ortak değerlerle ilgili değildir ve asla olamaz da. Ancak, Müslüman siyaseti, nihai zafer veya şiddet yanlısı aşırılık yoluyla tuzağa düşürmenin gerçekleşebileceği düşüncesiyle uygun zamanı beklemektir.¹⁵

Hizbu't-Tahrir eski üyesi ve *Policy Exchange*'de üst düzey araştırma görevlisi olan Şiraz Mahir şöyle yazmaktadır:

"İslamcı gruplar, İslam'ın geçici gerilemesini tersine çevirmek ve Batı'nın üstünlüğüne püriten bir Halifelîği yeniden diriltmek ile ilgilenen İslami üstünlüğün ayrılıkçı mesajını vaaz ederek başarılı olurlar. Bu inancı benimseyen Britanya'daki Müslümanlar, gerçekte ayrı yaşamlar sürmektedirler. Onlar, İslam ve Batı'nın birbiriyle uyummayacağına, demokrasinin sapkınlık olduğuna ve İngiltere Müslümanlarına en büyük tehdidin entegrasyon olduğuna inanırlar."¹⁶

Hizbu't-Tahrir eski üyelerinden *Quilliam Vakfı*'ndan Gaffar Hüseyin de şöyle diyor:

"İslamcı düşüncede Batı, şeytanın tecessüm etmiş hali olarak görülür. İyiye kötünün savaşında her ne pahasına olursa olsun karşı gelinmesi ve savaşılması gereken Büyük Şeytan'dır. Batı, tek amacı İslam'ı yok etmek ve Müslümanları aşağılamak olan bir tek büyük birleşik gövde olarak sunulur."¹⁷

Quilliam Vakfı'nın eş direktörü Ed Hüseyin, bu görüşü bir adım daha ileri götürür, radikal aşırılıkçı grup *Hizbu't-Tahrir*'i ana akım siyasi İslam'a bağlar ve eski grubunu 7 Temmuz saldırıları için suçlar:

"İçeride yetişmiş İngiliz intihar eylemcileri *Hizbu't-Tahrir*'in cihad, şehitlik, mücadele ve anti-Amerikancılık fikirlerini yaymasının ve İngiltere Müslümanları arasında ayrılık duygusunu beslemesinin doğrudan sonucudur."¹⁸

15 "Bir İslamcı, bir gayrimüslimi 'kendi insanları'ndan biri olarak değerlendirmez, hiçbir ulusal kimliği de kabul etmez. Öte yandan sade Müslümanlar, ümmeti, dini bir topluluk olarak görürler; nitekim siyasi kimlikleri olarak çok sayıda şeyi benimsemekte özgürdürler." a.g.e. s. 7.

16 Maher, S. "How we can rid Britain of violent extremism". *New Statesman*, 12 Temmuz 2007.

17 Ghaffar Hussain, "An Unlikely Alliance", *The Guardian Comment is Free*, 30 Eylül 2008.

18 Husain, Ed. 2007. *The Islamist*, Londra: Penguin, s. 119.

Hizbüt-Tahrir'e, sahip olmadığı önemi vermeyi amaçlayarak Hüseyin, 'radikalleşme karşıtlığı' arenasında güvenilirlik kazanmak amacındadır. Gerçekte *El-Kaide* İngiltere'de, *Hizbüt-Tahrir* gibi radikal, sadece akıl veren devrimcilerin çabaları olmaksızın, önemli bir başarı kazanmıştır.¹⁹ Daha da önemlisi, İngiltere'deki El-Kaide propagandasının en etkili karşıtları, Hüseyin'in *Hizbüt-Tahrir* üyesi olduğu zamanlarda ve halen saldırmaya devam ettiği ana akım Müslüman gruplardır.

Her halükarda, bu yaklaşımlardan çıkarılabilecek sonuç, dinin hem şekil hem de içerik olarak hizmet ettiği Müslüman siyasi kimliği, doğal olarak tehlikelidir ve demokrasi, liberalizm ve çoğulculuk gibi değerlere de aykırıdır.

Müslümanların tüm siyasi aktivitelerini, şiddet yanlısı aşırılığa indirgeyen bu türden önermelerdir. Böyle bir görüş Orta Asya Cumhuriyetleri'nde *Hizbüt-Tahrir*'i incelediği bir çalışmasında Zeyno Baran tarafından da zikredilir. Baran, "*Hizbüt-Tahrir* bir terörist örgüt değildir, ancak teröristler için faydalı bir taşıyıcı kuşak olarak düşünülebilir" iddiasındadır. *Hizbüt-Tahrir*, Daniel Pipes tarafından 'kurallara bağlı İslamcılık' olarak tanımlandığından beri popülerleşen şekilde, İslamcı fikir ve hedeflerin şiddet dışındaki araçlarla yaygınlaştırılmasına hizmet etmektedir.²⁰

Müslümanların siyasi aktivitesi, meşru siyasi aktivite olarak tanımlanan bir çizelgeye (sağ/sol eksenine) nadiren yerleştirilir ve kamusal alanda diğer kimliklerle uyuşmaya tahammül edemeyen, yeniden şekillenmiş, gençleştirilmiş İngiliz kimliği etrafında gelişen bir anlatıyı besler.

Müslüman kimliğini dışarıda bırakmak ve yasadışı ilan etmek için kimlik siyasetini yeniden tanımlama çabası, merkez sağ think-tankler için ortak gündemdir. Onlar, güvenlik endişesini uyum ve entegrasyon ile bir araya getirerek, Müslüman siyasi aktivizmini her ikisi için de doğrudan ve dolaylı bir tehdit olarak betimlemektedirler. Bu gruplar demokratik siyasetin parametrelerini, inançlarını kamusal alanda gururla taşıyan Müslümanları açıkça dışlamak için kısıtlamayı hedeflemektedirler.

19 Lambert, Robert. 2008. "Empowering Salafis and Islamists Against Al-Qaeda: A London Counter-terrorism Case Study", *Political Science (PS) Online*, Ocak.

20 Baran, Z. 2005. "Non violent, yet dangerous", *International Herald Tribune*.<http://www.iht.com/articles/2005/10/30/opinion/edbaran.php>

Quilliam Vakfı'nın direktörü Mecid Navaz, ABD Senatosu'na şöyle uyarıda bulunur:

"ABD Hükümeti, bir zamanlar benim de yaptığım gibi, sessiz, İslamcı olmayan çoğunluğun sesini sabote eden organize azınlıkla, 'temsilcilik' oyununa girmemelidir. Bu problemi çözmek için, bilinçaltında hiçbir İslamcı öncülü kabul etmeden, bir şeyler yapılmasını öneriyorum. Nitekim hükümet tarafından yapılan, 'Müslüman siyasi sesi' bulmayı amaçlayan bir 'Müslüman' temelli yaklaşım, sadece, Müslümanları dini bir toplumdaki ziyade siyasi bir blok olarak gören İslamcı ülküye hizmet edecektir. Bu ülkü, Müslümanların herhangi bir konuda, özde bir siyasi duruşa sahip olması gerektiğini, zira Müslümanların din tarafından tanımlanan bir ideolojik blok olduklarını varsayar. Bilakis, yerleşmiş, problem temelli ve Müslümanlara vatandaş olarak davranan bir yaklaşım tavsiye edilir."²¹

Anne Phillips, 'Multiculturalism without Culture' kitabında "kültürün, şimdilerde, insani temsiliyeti reddeden bir söylem içerisinde kullanıldığını" iddia eder.²² Kültürel karar almada insan temsiliyetinin reddedilmesi, kültür basamaklıklarını kullanan çokkültürlülük eleştirmenleri arasında, kamu politikasında kültürün (ve genişletirsek dinin) tümüyle barındırılmasını kınamak için, genişçe yer bulur.

Bu argüman, Müslümanlara benzer şekilde homojen bir grup veya 'siyasi blok' muamelesi yapıldığını gözlemlersek, dine de teşmil edilebilir. Navaz'dan alıntılırsak, etnik, dilbilimsel ve kültürel çeşitliliğe rağmen, bu grup elle tutulur seçimler yapmaktan acizdir.

Bu durum, siyasal İslam'ın yahut İslamcılığın ulusal sınırlardan hoşlanmadığı ve bir düşünce öbeği olarak, Müslümanları sadece mensup oldukları grubun çıkarları için harekete geçmeye sevk ettiğini söyleyen bir anlatıyı izler. *Britanya İslam Konseyi* gibi örgütlere mensup Müslümanların, temel hedefleri dini olmaktan ziyade siyasi olan İslami kapı bekçileri tarafından takip edilen bir siyaseti benimsemeye itildikleri düşünülür. Müslümanları, bireyden öte grup örgütleri aracılığıyla tanımlayarak eleştirmenler, Müslümanların farklılıkları tahkim eden ve uyumu zayıflatan bir komünal siyasi çizgide hizaya gelmeleri için güldüklerini iddia ederler.

21 a.g.e. s. 11.

22 Phillips, A. 2007. *Multiculturalism without Culture*. Princeton, NJ: Princeton University Pres. s. 9.

Siyasal İslam'ı veya 'İslamcılığı reddedenler, Müslümanları ayrılıkçı, birincil sadakatlerini borçlu oldukları gruplar aracılığıyla ve sadece dinen öngörülmüş dar grup çıkarlarının hizmetinde ilişki kuranlar olarak betimleyen bir ideolojinin temelinde bunu yaparlar. Böylece bu, Müslümanlarla sadece demokratik siyaset içinde ilişki kurulabileceği fikrini takip eder. Yalnız bu demokratik siyaset, Müslümanların kamusal alana girişlerinde, temsilcileri üzerinde etkide bulunan dini, dini grupları ve örgütleri dışarıda bırakan bir koridorda sıkıca gözetilmesi aracılığıyla olur. Siyasi Müslümanlar sadece 'Müslümanlar gibi' davranmayı bırakır ve Müslüman topluluklar değil, bağımsız temsilciler gibi hareket ederlerse siyasi olabileceklerdir.

Avrupa'da, sekülerleşme ve Hıristiyan toplumların pratiklerindeki değişimler, Grace Davie'ye göre, 'mensup olmadan inanma' duygusuna yol açmıştır.²³ Bu, Müslümanlara da, herkesin inanmakta özgür, ama 'mensubiyetin' ilişki kurmakta özel bir engel teşkil ettiği, kafada canlandırılmış benzeri bir yörünge ile aktarılmıştır.

Bu argüman, siyasi İslam'ı takip etmekle eleştirilen bu örgütlerin temsili durumlarının göz ardı edilmesi yoluyla daha fazla destek kazanır. *Britanya İslam Konseyi* (BİK) gibi örgütler, Müslümanların 'sessiz çoğunluğu' adına konuşamayacakları iddiasıyla eleştiri oklarını üzerlerine çekerler. Özde, küçük düşürmek isteyenler ise 'sessiz çoğunluğun' apolitik olduğunu, dolayısıyla da BİK ve onun liderliğinin gerisinde kalmanın olanak dışı olduğunu iddia ederler.

Toplumlar Bakanı *Hazel Blears* bu bakış açısını şöyle özetler:

"İngiliz Müslümanlarının birçoğunun, toplumun geri kalanı gibi, siyaseten aktif olmadıkları, komitelerde görev almadıkları ve seminerler ile toplantılara katılmadıkları gerçeği sabittir. Onlar çok çalışıyor, aileler oluşturuyor, tatillerini planlıyor ve işlerini ele alıyorlar..."²⁴

Apolitik Müslüman grupların, politize olmuş Müslüman hasımlarından dâhili demokrasi ve açık temsiliyet talep ederken, kendilerini destekleyen merkez sağ gruplarla eklektik olarak birbirlerine bağlan-

23 Davie, G. 1994. *Religion in Britain since 1945: Believing without Belonging*. Oxford: Blackwell Publishers.

24 Toplumlar ve Yerel Hükümetler Bakanı Milletvekili Hazel Blears ile "Şiddet yanlı aşılıkçılığı önlemek: Hükümetin yaklaşımı" konulu Policy Exchange semineri. 17 Temmuz 2008. Konuşma metnine şu adresten ulaşılabilir: <http://www.policyexchange.org.uk/Events.aspx?id=688>

maları, Sağ liberallerin, merkez Sağ ile eklektik eşleşmesine benzerdir. Burada, bireysel tercihe saygı duyma anlamındaki ideolojik uyum, Sağ ve Sol'un anti İslamcı söylemlerinde birleştikleri ortak hedefe kurban edilir.²⁵

Phillips, "savunulabilir bir çokkültürlülüğün insan temsilini daha fazla merkeze koyacağını; kültürün güçlü nosyonlarından vazgeçeceğini" iddia eder.²⁶ Benzer şekilde, çokkültürlülüğü savunmak ve onun genişliğinde bireysel kimliğin bir nişanesi olarak dini hassasiyetleri yansıtmak için onun potansiyelini içermek, ayrıyeten bireysel temsili dini toplumlar içerisinde ve dini toplumlar aracılığıyla, onun çekirdeğine yerleştirmelidir. Müslümanlar, Müslüman olarak tanınmalıdır ve onların temsilcisine, dini de olsa seküler de olsa saygı duyulmalıdır. Dini, kültür yolunda özcü kılmak, onu engellemek ve kamu muhaveresinden ve kamu siyasetinden dışlamak, demokrasinin vücuda getirmek ve temsil etmek için tasarlandığı mutlak otonomiye reddeder.

Günümüzde, kamusal alana giriş için gerekli şartları taşıdığına karar verilenler, dinin ve siyasetin birbirinden ayrışık kategoriler olarak değerlendirildiği seküler bir İslam'ı savunan Müslümanlar veya politize bir dinin her formuna ayrılıkçılığın müjdecisi ve radikalleşmenin patikası gibi karşı çıkanlardır.

'Living Apart Together'in yazarları, "İslamcı grupların, kimlik siyaseti yaparak ve Müslümanlar için 'farklı olma hakkını' talep ederek yerel ve ulusal düzeyde etkinlik kazandıklarını" iddia ederler. Bu yüzden görev, 'Müslümanlara karşı siyaset yaklaşımını değiştirmek', 'farklılığı vurgulamak ve Müslümanlarla dini kimlikleri üzerinden değil, vatandaşlar olarak ilişki kurmak zorunda olan' hükümettedir.²⁷

Yine de, Müslümanların kamusal alana ve siyasete girişleri için koşulan şartlar, demokratik çoğulculuğun en temel özelliklerini zayıflatır. Bir bireyin kimliğindeki 'Müslüman' bileşenini etkin biçimde olumsuzlayan ve dini hassasiyetler yoluyla şekillendirildikleri için, temsilcinin

25 Bu eklektik eşleştirmenin bir örneği de Nick Cohen'in, her ikisi de sağ think-tankler olan, eski *Civitas ve Policy Exchange* üyesi Anthony Browne'in Boris Johnson'ın belediye yönetiminde Politika Direktörü olmasını övmesinde görülür. Bkz. Nick Cohen, "Our new man in town to fight political correctness", *Evening Standard*, 23 Temmuz 2008.

26 a.g.e.

27 a.g.e. s.6, 7.

uhdesinde yer alan siyasi fikirleri, değerleri ve eylemleri dışlayacak tarzda parametreleri yerleştiren şartları Müslümanların katılımına koymak, emir yoluyla, sekülerleştirilmiş bir siyaset kurmaktır. Dahası, bu yargının sadece Müslümanları içerecek şekilde daraltılması, söylemin özelliklerinin önyargılı doğasının daha açık bir göstergesidir.

Policy Exchange'in tavsiyesi, rapordaki, mülakat yapılan Müslümanların yüzde 86'sının 'benim dinim hayatımdaki en önemli şeydir' itirafını da düşünürsek, fazlasıyla dikkate şayandır.²⁸

Sağ liberaller, merkez sağ ve apolitik Müslümanlar için sorun olan şey, devam edegelen bir Müslüman öznelliğinin baskınlığı ve kalıcılığı, bir İngiliz kimliğinin, bir "İngiliz Müslüman kimliği" olarak ifade edilmesidir. Kamusal alandaki bu kendi kendine çizilen kimlikle ilişki kurmak yerine; uyum ve şiddet yanlısı aşırılıkçılık problemlerinin de eşlik etmesiyle, politize olmuş Müslümanlara, toplumlarını ana akım İngiliz toplumundan daha da ayırmak için siyaset yapıyorlarmış gibi davranan terörist tehdidin göz kamaştırıcılığı altında, bir kültür ve bir söylem geliştirilmiştir.

Britanya Müslümanları üzerinde hedeflenmiş saldırılar

Müslüman unsuru dışlamak için İngiliz Müslüman kimliğine hükmetme ve yapılandırma söylemi, islamofobyanın yükselişiyile birlikte popüler kültürde rahatsız edici bir geri dönüş halini almıştır. Siyasette Müslüman öznelliği reddedilirken, Müslümanlar, medyada, yeni halk düşmanları olarak düzenli şeklide resmedilmektedirler. Aşırı sağcı *İngiliz Ulusal Partisi (British National Party - BNP)* de bu tür fırsatları, içinde Müslümanların da bulunduğu farklı etnik grupların yoğun olarak yaşadığı seçmen bölgelerinde destek kazanmak için istismar etmektedir.²⁹

Aşırı sağcı ırkçı bir grup tarafından günah keçisi olarak ilan edilmeleri ve bunun gruba siyasi kazanç olarak geri dönmelerinin ardından, Müslümanlara siyaseten kendilerini ifade olanağı verilmesinin reddedilmesi söz konusudur. Bu argümanlara ağırlık katan apolitik Müslü-

28 a.g.e. s. 5.

29 Örneğin, Mayıs 2006'da BNP yerel seçim için bir kampanya afişi üretti. Afişte seçim günü için açıkça 'İslam için referandum günü' deniliyordu. Afişler Doğu Londra'daki Barking bölgesinde, Müslümanların ve diğer etnik unsurların yaşadığı bölgede dağıtıldı.

manların, bu durum karşısındaki şu iddiaları da durumu daha da kötü hale getirir:

“BNP'nin yaptığı birkaç parlama dışında, birçok Müslüman'ın hayatlarında islamofobyaya ile karşılaştıklarını söylemeleri çok zordur. Yine de bu, aşırıların yeni 'haklar' için, mesela işyerinde aşırı giyim için, motivasyonu oluyor. Eğer Müslüman karşıtı bir hassasiyet varsa, biz Müslümanlar, çokkültürlülüğünden gurur duyan bir ülkede böylesi duyguları kışkırtmak için, bazılarımızın ne yaptığını sormalıyız. İslamcı aşırılık iyi bir başlangıç noktası olabilir.”³⁰

Hüseyin, az sayıda kişinin işlediği suçları bütün Müslüman topluma yüklemekle ve böylece bireysel sorumluluğu, kolektif sorumluluğa çevirmekle kalmaz; Müslüman giyim tarzına bizim çoğulcu toplumumuzda gösterilen saygıyı da 'aşırılık'ın bir örneği olarak iddia etmekte olduğu görülür. Daha da rahatsız edici olarak bu, Hüseyin'in, islamofobyanın sade Müslümanların hayatındaki olumsuz etkilerine karşı sızıtı bir biçimde cahil olduğunu da gösterir.

Müslümanların kendileri yabancılaşma ve islamofobyanın reddedilmesi için kullanılıyor, sözcü oluyorlarken, daha geniş çerçevedeki söylem ise Müslümanların tanınmasının reddedilmesi etrafında hareket ediyor. Bu reddedilme, Müslümanları, kendilerini entegrasyona zorlayacak siyasi reçetelerin uyarlanmasına ihtiyaç duyan yegâne problemlili topluluk olarak görme paradoksu ile baş başa bırakıyor.

Britanya Müslüman kimlikleri ve Britanya Müslüman ifadeleri

Müslümanları depolitize etme konusunda her tarafa yayılan söylemlerin, siyasi kararların, aynı zamanda böyle bir hedefi destekleyen think-tanklerin ve apolitik Müslüman grupların, İngiliz Müslümanlarının siyasi uğraşı olan ihtiyaçlarının daha da fazla farkında olmalarına yol açması büyük bir ironidir. Siyasiler Müslüman giyim tarzının İngiliz ahlaki değerleri ile uyumsuzluğu sanısına kapıldıkları ve think-tankler ile 'liberaler'in tüm Britanya Müslümanlarını, kanunsuz ve şiddet yanlısı aşırılıkçılar ile aynı grupta topladıkları bir zamanda, Britanya'da İslam

30 Husain, E. "Stop pandering to Islamist extremists", *Evening Standard*, 7 Temmuz 2008.

ve Müslümanlar hakkında kamuoyunda süren tartışmanın yönü üzerinde bir söz hakkı ve etkiyi yeniden kazanma ihtiyacı, beklenmeyen, fakat bir hayli yapıcı bir sonuç olmuştur.

Modern toplumlarda farklılaşma ve hemen arkasından dinin özel alana itilmesi bağlamındaki sekülerleşme tezi, kamusal alanda değerlerin ve çıkarların mücadelesinde bütün dinleri hoş görülme- yen aktörler kılar.

Bu perspektif, yani 'paylaşılması' için tarafsız bir kamusal alan gerekliliği 'Seküler Demokrasi için İngiltere Müslümanları'nın amaçlarında şöyle yankı bulur:

"İngiltere Müslümanları ve daha geniş kamuoyu içerisinde, demokrasinin, özellikle de 'seküler demokrasi'nin paylaşılan bir vatandaşlık vizyonuna katkıda bulunduğu konusunda farkındalığı arttırmak (inanç ve devletin ayrılması, böylece inançların siyasetler üzerinde usulsüz etki ortaya koymaması ve paylaşılan ortak bir kamusal alan)." ³¹

Sekülerleşme tezinin bizim için önemli olan iki yönünden ilki, modern sanayi toplumlarında dinin derece derece olduğunu varsaydığımız düşüştür. İkincisi ise, seküler kamusal alanın, sosyal uyum ve ulusal uyumu tehdit etmeyen özneler arası rastlaşmalarda, yeterli olmasa da gerekli bir şart olması varsayımdır. Bu kamusal alanda bireyler, dinin, geleneksel komünal bağlarından soyutlanmışlardır.

Modernleşme teorisinin dinin gerilemesine ilişkin tahmini, ampirik gerçekler karşısında tamamen kanıtsız kalmıştır. Dini organizasyonların, hem Müslüman hem de gayri-müslim olsun, kamusal alanda ve siyasette aktif bir şekilde var olması, kamusal alanın yeniden kavramsallaştırılması ve sert sekülerliği üzerine önemli sorular ortaya çıkarır. Bu, dinin sivil toplumdaki rolü üzerine daha incelikli bir yaklaşım gerektirir. Bu sivil toplumda, Müslümanların (ya da diğer dinlerin) siyasal aktivitesi apolitik bir kimliği savunanlar tarafından hor görülmediği gibi, Müslüman bir temsilci de din, sivil toplum ve kamusal alan tartışmalarının yeniden gündeme geldiğini görenlerin saldırılarının hedefi de değildir. Hıristiyan Britanya'nın geçmişinde yapılmış ve kazanılmış bir savaş, Hıristiyanlık sonrası Britanya'nın (ve Avrupa'nın) İslam'la karşılaştığı bir dönemde geri dönmüştür.

31 Seküler Demokrasi için İngiliz Müslümanları, "Our Objectives", <http://www.bmsd.org.uk/pages.asp?id=2> adresinden erişilebilir.

Casanova'nın da iddia ettiği gibi "Müslüman göçmenlerin kaynaşması konusunda ortaya çıkan sorunlar, bilinçli veya bilinçsizce, dinin kamusal alandaki rolünü ilgilendiren, görünüşte ilintili ve can sıkıcı konularla birleşmiştir. Avrupa toplumları, bu kamusal alanı, dinin özelleştirilmesi denilen liberal, seküler norma göre çözmüşlerdir." 32

Burada, sekülerleşmenin çeşitlerini birbirinden ayırmak önemlidir. Avrupa devletlerinin hepsi, kamusal alanda din konusunda kendilerine has düzenlemeler geliştirmişlerdir. Bu da farklı devletlerdeki Müslüman varlığının tabiatını ve şeklini etkilemiştir. Bu sayede, mesela, Hollanda ve Belçika'daki Müslüman toplulukların 'pillarisation-sütunlaşma' sistemine göre organize olduğunu görürüz. Fransa'da *Conseil France du Culte Musulman*'ın kurulması, Katolik, Protestan ve Yahudi tüzel kişiliklerinin aynadaki yansımasıdır. Almanya'da, ülkenin Hıristiyan kiliselerinin, Fransa'ya benzer şekilde, kurumsal tanınması ve ayrıcalıkları, Müslüman topluluklar tarafından da talep edilmektedir.

Modood şöyle der: "ülke ülke bakarsak, [sekülerizmin] durum[u], sekülerizm ideolojisinin - ya da bu nedenle anti-sekülerizmin - önerebileceğinden daha karışık ve özde Müslümanların intibakına karşı daha az konuk sevmektir."33

Britanya Müslümanlarının büyük çoğunluğu, apolitik Müslümanların epeyce ve ısrarlı olarak iddia ettikleri gibi apolitik değildirler. Müslümanlar son yıllarda siyasi partilere katılmışlar, yerel ve ulusal seçimlerde yarışmışlar ve Irak Savaşı'nı protesto için düzenlenen birçok toplu gösteriye iştirak etmişlerdir. Bu faaliyetlere katılanların sayısı, Müslümanların dini-siyasi meselelere gösterdikleri ilginin bir kanıtıdır.

Birçok Britanyalı Müslüman için inançları, aynen Hıristiyanlık gibi, belli ilkeleri ve kamu hayatında yer tutan değerleri izlemeye ve muhafaza etmeye yönelir. Günümüz kimlik politikalarından önceki yeni sosyal hareketlerin ortasındaki Müslümanlar, tıpkı feministler gibi, "şahsi olan siyasi olandır" düsturunu iddia edeceklerdir. Onlar, zoraki olarak

32 Casanova, J. (2006). "Religion, secular identities and integration". *Religion in an Expanding Europe* kitabı içerisinde. T. A. Byrnes and P. J. Katzenstein, eds. New York: Cambridge University Press. s. 77.

33 Modood, T. (2008). "Muslims, religious equality and secularism" G. B. Levey ve T. Modood'un editörlüğünde *Secularism, Religion and Multicultural Citizenship* kitabı içerisinde. Cambridge, UK Cambridge University Press.

ayrılmaya yönlendirilmelerinin siyasette asimetrik güç ilişkisini dayatacağını savunacaklardır. Asimetri, Benhabib'in de ortaya attığı gibi, "doğal olmayan kamusal bir diyalog modeli"ne, "içinde ahlaki ve siyasi bir epistemoloji var olduğunu farz eden ve sonuçta, belli dışlanmış grupların endişelerinin susturulmasına yol açan türde kamusal ile özel arasında zımni bir ayrımı meşrulaştıran" bir modele yol açar.³⁴

Müslümanların, toplumun, ekonominin ve siyasetin normatif yapılarına karşı çıkmalarını ve katkıda bulunmalarını sağlamak, Müslümanların çıkarınadır. Müslümanlar olarak, kamusal alanda diğer çarpışan çıkarlarla beraber, ilişki kurabilen bir İslam anlayışına dayanan bir temsilciyi tanıma ihtiyacı vardır. Şahsi olanın siyasi olana aktarımı, özel ve kamusal alanların bir araya getirilmesi değildir. Fakat bu sınırların ve kamusal alanın içeriğinin, kamusal ve özel alanlar arasındaki sınırların geçirgen tabiatı ile daha incelikli bir tarzda ilgilenmek için, yeniden çizilmesidir. Bu, aynı zamanda, azınlık ve çoğunluk grupları arasındaki güç ilişkilerindeki asimetriyi ve bunların, sadece bizim "kamusal alan" dediğimizde tasarladığımız "kamu" fikri değil, onun oluşmasını da nasıl yeniden şekillendirdiğini dikkate almaktır.

Casanova'ya göre, "dinler, liberal teorilerin özel işler olarak vaz ettiği konuları kamusal alana taşıyarak, bireylerin vicdanının ahlaki kararlar vereceğine dair nihai hak ve göreve saygı duyduğu müddetçe, bireylere ve modern toplumlara, ahlakiliğin sadece özneler arası normatif bir yapı ve birey tercihlerinin, sadece özneler arası, kişiler arası normlar tarafından yol gösterildiğinde ve bilgilendirildiğinde "ahlaki" bir boyut elde edeceğini hatırlatırlar.

Yine ona göre,

... modern dünyanın birçok ahlaki-pratik mücadelelerinde dinin devamlı surette varlığı...neden ilkesel düzlemde, ahlaki pratik rasyonalleşmenin sistematik olarak dini ihmal ettiğinin...seküler ve rasyonel önyargı haricinde bir başka nedeni olmadığını gösterme eğilimindedir."³⁵

34 Benhabib, S. 1992. "Models of Public Space: Hannah Arendt, the Liberal Tradition and Jürgen Habermas", *Habermas and the Public Space* kitabı içerisinde. C. Calhoun, ed. Mass.: MIT Press. s. 82.

35 Casanova, J. (1994). *Public Religions in the Modern World*. Chicago ve Londra: University of Chicago Press. s. 233.

Katolikliğin Doğu Avrupa ve Latin Amerika'nın demokratikleşmesinde destek ve kolaylaştırıcı olarak rolü, dinin modern toplumdaki "ahlaki-pratik mücadelelerdeki" yapıcı rolünün sık sık başvurulan örnekleridir.

Din, kamusal alana daha kesin bir şekilde girdikçe ve devam eden "mücadele, söylemsel meşrulaştırma ve sınırların yeniden çizilmesinde"³⁶ gittikçe artan bir rol oynadıkça, İngiltere Müslümanlarının, geleceğimizi şekillendiren bu süreçlere katılanlar arasında olmaları gerektiğini ve olmalarının tavsiye edildiğini ileri sürüyoruz. Onların katılımı ne kamusal alanda tüm dinleri reddeden dogmatizm (sekülerizm), ne de basitçe Müslüman karşıtı önyargı tarafından kısıtlanmamalıdır.

Diğer tür kimlik siyasetleri kamu hayatını etkilediği ve siyasetimizi yeniden şekillendirdiği müddetçe, *Mondal, Prospect Magazine*'deki makalesinde şunu sormakta haklıdır: "Niçin Müslümanlar, 'kimlik' siyaseti için uygunsuz olarak belirleniyor? Hüseyin [Quilliam Foundation] eşcinsel örgütlerinin, eşcinsel hakları için kampanya yapmamasını öneriyor mu? Ya da feministlerin kadın haklarını savunmamasını? Etnik azınlıklar daha fazla eşitlik için kampanya yapmamalı mı?"³⁷

Çok yakın zamanda, Hazine Bakanlığı'nın Finans Müsteşarı *Stephen Timms*, inanç ve beklenti siyaseti üzerine yaptığı bir konuşmada, meydan okumanın, din ve inançlı kimseler için değil, modern demokrasilerde dinin hayatiyetini ve önemini takdir etmeyi reddeden siyasiler ve diğerleri için olduğunu iddia etti. *Timms*'e göre, "İlerlemeci politikacıların karşılaştığı meydan okuma inanç temelli bakış açılarını, mevzu dışı ve marjinal olarak değil, geçerli ve ana akım olarak tanıdıklarını göstermeleridir. Bunun anlamı, onların dinlerini tanımanın özel alana indirgenemeyeceği... [ve] inanç karşısındaki cehaletin merkezi ve yerel hükümete tahvil edilemeyeceğidir. Bu sayede politikacılar inanç topluluklarından gelen katkıyı akıllıca ele alabileceklerdir."³⁸

Müslüman özneliği, Müslümanların İslamofobyaya cevap vermesini ve direnmesini mümkün kılar. Ayrımcılık ve Müslümanlara karşı nefret suçlarına karşı mücadele etme, tanıma yoluyla eşitlik, eğer dini,

36 Casanova, J. (1994). *Public Religions in the Modern World*. Chicago ve Londra: University of Chicago Press. s. 66.

37 Mondal, A. "For God and Country", *Prospect Magazine*, Ağustos 2008.

38 Milletvekili Stephen Timms'in konuşması, "Faith: helping build a politics based on hope", 29 Ocak 2009, IPPR'nin 'Thinking for Tomorrow' konuşma dizisinden bir bölüm.

kimliğin bir belirleyicisi ve ayrımcılık ve nefret suçunun bir temeli olarak kabul ederse güçlendirilmiş olur. Böyle yapıldığında, Müslümanlar, dini kimlikleri tanıdığını ve kanun koruması altında olduğunu bildiklerinden, kendilerine güvenerek, dini ayrımcılığa karşı koymada güçlenirler. Dahası ahlaki - pratik mücadelelere olumlu ve meşru katkı sağladığını kabul etmekten korkmayan bir kamusal alan anlayışı, seküler ve dini temayüllere gösterdiği hoşgörü ile güçlendirilecektir.

Britanya'nın çok kültürlü demokrasisinin dirilişi açıkça mücadele halindeki pozisyonların ve muhalefet eden, karşı koyan fikirlerin birbirine eklenmesi ile olacaktır. Depolitize olmuş bir Müslüman kimliğinin ya da kapsayıcı liberal bir tek kültürlülüğün savunucuları, çağdaş gerçeğimizin iki önemli olgusunda debelenmektedirler. Birincisi, Müslümanların tabiatları itibariyle apolitik olmamaları, ikincisi de liberal tekkültürlülüğün onu destekleyen katı sekülerizm kadar baskıcı olmasıdır. İddialı bir Müslüman temsilciyi reddetmek veya dini, kamusal alandaki ifadelerini dışlamak yoluyla ortadan kaldırmak güçlü dini inançlar ve ahlaki çekişme tarafından ortaya konan meydan okumaları çözmez. Sadece tanıma yoluyla onun yörüngesini çokkültürlü demokrasi yoluna kırdırabilir ve sadece geliştirilmiş siyasi bağlantı yoluyla çatışma çözümünü etkili bir şekilde kurumsallaştırmayı öğrenebiliriz.

John Gray, The Spectator dergisindeki bir yazısında şunu öne sürer: "...birçok yorumcunun arzu ettiği liberal bir tekkültür yaratma gayreti, çeşitlilik olgusunda debelenmektedir... Gerçek şu ki, birçok temel değerimizi paylaşmayı umamayız. Fakat yine de hoşgörü alışkanlığını yeniden öğrenirsek geçinip gidebiliriz." ³⁹

Sonuç

Hükümeti İngiltere Müslümanları ile ilişki kurmaya sevk eden tutum ve anlatılar kendi kararsızlığında devam ediyor. Milletvekili *Sadık Han*, '*Fairness not Favours*'ta, geçtiğimiz birkaç yıl içindeki hükümet politikasını kısa ve öz bir şekilde şöyle tanımlar:

"Bir 'döner kapılar' politikası - en son gözde örgütle kısa süreli, fakat asla kendini adamamış bir ilişki politikası... Bunun doğrudan sonucu, yıllar boyunca hükümet mekanizmasının güvenden yoksun kalması

39 Gray, J. "Islam rejects the liberal consensus: the best we can hope for is tolerance", *The Spectator magazine*, 17 Şubat 2007.

ve bu gündem üzerinde ilişkiye geçtiği neredeyse bütün [Müslüman] örgütlere kara çalmasıdır.”⁴⁰

Müslümanlarla ilişki kurma politikası, siyasilerin geçici heveslerine ve onların kısa süreli siyaset çemberlerine dayanamaz, dayanmamalıdır. Eğer ilişki kurmak, kalpleri ve akılları kazanmak ve demokrasiyi, paylaştığımız alanları ve sosyal uyumu güçlendirmeye uygun düşen bir politika ise, her zaman ilişki kurmayı ve vatandaşların katılımını ciddi şekilde temel almalıdır. Bunun anlamı şudur: Birey olsun, grup olsun, bütün Müslümanlarla bağlantıya geçmek, hiçbir muhalif fikir savunmayan ve meydan okuyan hiçbir soru sormayan az sayıdakileri seçerek tercih etme yoluna gitmemek.

Dinin, toplum ve siyasette yeniden yükselmesi küresel bir olgudur ve sadece Müslüman topluluklarda ve toplumlarda tecrübe edilen bir şey değildir. Modernleşme ve küreselleşme, özbenliğin kavramsallaştırılmasına katkıda bulunmuştur. Daha önceki tahminlerin aksine bu kavramsallaştırma, dinin önemini, modern çağda özbenliğe terk etmemiştir. Bu gelişme narsistik bir gelişme de değildir. Dini organizasyonlar, kozmopolitan şehirlerden ve küresel köylerden, diğer kültürler ve diğer dinlerle, ortak alanlar ve ortak ahlaki vizyonlar oluşturma bağlamında ilişki kurma yolundadırlar.

Müslüman kimliği ve siyasi aktivitesi, diğer dinler, dini olmayan bireyler ve topluluklarla olan karşılaşmasında, dini demokratik topluma getiren bir yolla, kamusal alanda kendisi için bir yer saptıyor. Böyle yaparak, ikili bir mücadele sergilerken, aynı zamanda yüzleşiyor. Bunların ilki sekülerleşme kaygısı ve ısrarına direnme, dini kamusal alanda güvenilir ve meşru bir aktör olarak muhafaza etme mücadelesidir. İkincisi ise ortak ahlaki hedeflerde evrensel stratejiler oluşturmak için, dar kafalı normatif gündemler ile uyum sağlama mücadelesi. Böylece, Britanyalı Müslümanlar, küreselleşme karşıtı, savaş karşıtı, çevre, insan hakları ve etik ticaret hareketleri ile çıkarlarını ve endişelerini adalet, eşitlik ve yurttaşlık sorumluluğu ile ileri götürmek amacıyla ortaklığa gidiyorlar. Ezzat, bu dinler arası ve dini olmayan koalisyon inşasına, “kutsal ve profan mefhumları farklı olsa da, insan ve tabiatın ahlaki değeri ile paylaşılmış olan soyut kimliklerdir.”⁴¹ diyerek referans verir.

40 Khan, S. 2008. *Fairness not Favours*. Londra: Fabian Society. s. 5.

41 Ezzat, H. 2004. *Beyond Methodological Modernism: Towards a Multicultural Paradigm Shift in Social Sciences*. Global Civil Society içerisinde. Oxford: Oxford University Press. s. 50.

Sosyal uyuma gerçek tehdit, Müslüman kimliğini ve İngiltere'deki Müslüman siyasetini yok etmek isteyenlerin baskısından geliyor. Müslümanları savunmada kalmaya zorlamak, onların kimliklerinin ve aktivizmlerinin tehlikesizce yaratıcı bir dönüşe katkı yaptıkları süreci de geciktirir.

Müslümanlar için hem inanmalarının hem de ait olmalarının, onların imana dayalı ibadetlerinin temel ilkeleri olarak tanınması önemlidir. Bir Müslüman temsilci, sadece bireysel inancı ve bundan kaynaklanan ve siyaseti şekillendiren değerleriyle değil, aynı zamanda yerel, ulusal ve küresel bir topluluğun üyesi olması ve bu üyeliğin gerektirdiği sorumluluklar ve meydan okumalar temelinde ele alınır.

Modood, Avrupa'nın Müslümanlara yaklaşımında tutarlı kalmayı istemesi halinde, uygun seçeneklerin olduğunu söyler: "Müslümanların mevcut kararlılığını, çokkültürlülüğün istenmeyen ve gayrimeşru çocuğu olarak görenlerin iki seçeneği vardır... Kimliğin tanınması bağlamında eşitlik fikrini reddedebilir ve 1960'ların ten rengine/cinsiyete/dine körlük vb. anlamındaki eşitlik fikrine geri dönebilirler. Ya da tanıma bağlamındaki eşitliğin baskı altındaki dini topluluklara, belki de sadece dini topluluklara uygulanmayacağını savunabilirler. Müslümanlara bu iki argümandan biri olmadan pozitif eşitlik hakkı tanımamak çifte standart suçlamasına açıktır."⁴²

Pozitif eşitlik ve bir Müslüman temsilcinin tanınması ile kabulü, Müslümanları İngiliz ana akım siyasi hayatına çekmeyi kolaylaştıracaktır. Sadece seküler anlayışa sahip Müslümanlar değil, belki de özellikle dinin, siyasi düşünceleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu düşünen Müslümanları...

Jocelyn Cesari'ye göre "önümüzdeki on yıllarda gerçek meydan okuma Batılı Müslüman toplulukların iki kutbu arasındaki devam eden gerilimde yatmaktadır: biri reformist ve etkiye açık olan kutup; diğeri ise radikal ve kendi içine kapanmış bir kutup. Bu gerilimin evrimi sadece Müslümanların kendileri tarafından değil, fakat aynı zamanda Batılı hükümetlerin İslam'ın entegrasyonu ve kurumsallaşması için ortaya koydukları çeşitli politikalar tarafından belirlenecektir."⁴³

42 Modood, T. (2008). "Muslims, religious equality and secularism" G. B. Levey ve T. Modood'un editörlüğünde *Secularism, Religion and Multicultural Citizenship* kitabı içerisinde. Cambridge, UK Cambridge University Press.

43 Cesari, J. 2004. "When Islam Meets Democracy". New York: Plgrave Macmillan. s. 181.

İngiltere Müslümanları, politikalarını, katılım yoluyla yeniden tanımladıkları müddetçe, onların kimliği ve demokrasiye bağlanmış Müslüman siyasetini şekillendirme çabaları, desteklenmelidir; ihmal edilmemeli veya zorla yok edilmemelidir. Demokrasi ve özgürlük taraftarı olup, politize olmuş Müslümanlar söz konusu olduğunda her ikisine de burun kıvrırmak; Müslümanların dinlerine atfettikleri önemi kabul etmek ve onların inançlarını aktif bir İngiliz vatandaşlığı ile uyumlulaştırma çabalarına saygı duymaktan çok, komünalizmi ve dışlanmayı kışkırtmaktır.

